

Medborgardialog i planeringsprocessen för utveckling av Arvika hamn

Verktyg för demokratiskt inflytande eller för legitimering av redan tagna beslut?

Figur 1. Framtidsbild över hamnen (Arvika kommun, 2018, s. 32)

Moa Andersson

Göteborgs universitet

Institutionen för globala studier

Examensarbete i humanekologi

Bachelor thesis in human ecology

Vårterminen 2019

Handledare: Olga Stepanova

Sammanfattning

Nyckelord: Medborgardialog, governmentality, rationalitet, rätten till staden, Arvika kommun

Syftet med uppsatsen är att utifrån ett governmentality-perspektiv undersöka medborgardialogen i Arvika kommun för att urskilja tendenser gentemot rationaliteterna decentraliserad deliberativ demokrati och urban neoliberalism, samt vad detta innebär för invånares rätt till staden. Studien ämnar därigenom att bidra med ökad kunskap till forskningsfältet om vid vilka premisser medborgardialogen kan bidra till ökad delaktighet och inkludering. Uppsatsen grundas i att tidigare forskning är tvetydig, där ett spår visar att medborgardialog kan stärka invånares makt och delaktighet, medan ett annat identifierar brister vad gäller inkludering och inflytande. Genom analys av dokument och intervjuer fastställs urban neoliberalism som den dominerande rationaliteten i och med medborgardialogens roll i att legitimera ett projekt som grundas i privatisering av bostäder, ett fokus på city branding och ekonomisk tillväxt. Detta får negativa konsekvenser för rätten till staden då invånare inte har möjlighet att påverka projektet i den utsträckning som de har ett behov av. I och med att medborgardialogen varit ett verktyg för urban neoliberalism, kan den inte sägas ha fungerat som ett verktyg för inflytande och rätten till staden i Arvikas fall.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning	2
1. Inledning	4
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Uppsatsens humanekologiska och samhälleliga relevans	7
1.5 Avgränsningar	7
1.6 Uppsatsens disposition	8
2. Bakgrund	9
2.1 Tidigare forskning	9
2.2 Fallbeskrivning	11
3. Teoretisk anknytning	13
3.1 Rätten till staden	13
3.2 Governmentality	14
4. Metod och material	17
4.1 Studiens upplägg	17
4.1.1 Empirisk metod	17
4.1.2 Analytisk metod	19
4.2 Materialdiskussion	21
5. Resultatredovisning och analys	22
5.1 Vilka mål och vilket syfte var medborgardialogen i Arvika avsedd att uppfylla, vad lyckades den åstadkomma och vad fungerade inte?	22
5.1.1 Planeringsprocessen	22
5.1.2 Medborgardialogen	23
5.1.3 Mål och syfte	24
5.1.4 Intervjupersonernas utvärdering av medborgardialogen	26
5.2 Hur motiveras planförslaget i kommunens dokument och av kommunrepresentanter och politiker; vilka intressen är det som driver och dominerar och på vilka grunder och med vilka argument motiveras bostäder med tanke på medborgardialogens utfall?	28
5.2.1 Planförslaget	28
5.2.2 Motivering till bostäder	28
5.2.3 Kritik mot planförslaget	30
5.2.4 Bemötande av kritik gällande dyra bostäder	31

5.2.5 Tyngdpunkten i förslaget – medias roll	33
5.2.6 Kommunens hänsynstagande till invånares åsikter	34
5.3 Sammanfattande analys	37
5.3.1 För vem upplevs projektet vara (av medborgarna)? För vem framställs det vara (av kommunen)?	37
5.3.2 Vad har medborgardialogen för Arvika hamn varit ett verktyg för; <i>decentralised deliberative democracy</i> eller <i>urban neo-liberalism</i> ?	37
5.3.3 Enligt vad som framkommit ur textanalyser och intervjuer; vilka orsaker kan finnas till att medborgardialog fungerar/inte fungerar i praktiken?	38
5.3.4 Hur kan medborgardialogen för Arvika hamn ses utifrån rätten till staden?	39
6. Diskussion och slutsatser	40
6.1 Sammanfattande diskussion och slutsatser	40
6.2 Återstående problem	43
Referenslista	44
Bilaga 1	49
Bilaga 2	51

1. Inledning

Hur en stad utformas har en avgörande betydelse för dess ekonomiska, ekologiska och sociala hållbarhet. I Agenda 2030:s mål nummer 11 'Hållbara städer och samhällen' är ett av delmålen¹ att skapa en "inkluderande och hållbar urbanisering" samt att "förbättra kapaciteten för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bosättningar i alla länder" (UNDP, u.å. a). Genom att Sverige antagit deklarationen har landet åtagit sig att uppnå ovanstående mål fram till år 2030. Regioner, landsting och kommuner spelar en viktig roll i arbetet för att landet som helhet ska uppfylla målen. Trots dessa uppsatta mål om värden som rättvisa, inkludering och delaktighet, finns det forskning som tyder på existerande brister vad gäller involverandet av invånare och deras åsikter i planerings- och beslutsprocesser (Michels, 2011, 2012; Lowndes, Pratchett och Stoker, 2001; Royo, Yetano och Acerete, 2011; Wang, 2001; Sintomer, Herzberg och Röcke, 2008). Till följd av neoliberalismens intåg och ökade inflytande över offentliga aktörer finns en pågående avpolitiseringsprocess (Doyle, McEachern och MacGregor, 2015, s. 252). Detta har lett till att fokus i implementering av politik och policys många gånger ligger på att skapa så effektiva och lönsamma lösningar som möjligt samt att minimera friktion och konflikter. Även om medborgare tillåts vara med genom olika delaktighetsverktyg är det främst för att ge legitimitet åt beslut som gynnar en elitistisk minoritet i samhället snarare än att främja demokratin (ibid.).

Medborgardialogen är ett verktyg för att skapa delaktighet och inkludering inom stadsplanering och för att stärka den lokala demokratin (Sveriges kommuner och landsting, 2019). Således är den också central för att främja den sociala hållbarheten och rätten till staden, två av uppsatsens centrala begrepp som bygger på just dessa värden som dialogen strävar efter att skapa. Medborgardialog är ett sätt för invånare att ha inflytande över beslut som ska tas i exempelvis en kommun. I och med det förtroende och den centrala del som den har i stadsplanering (Michels, 2012; Sveriges kommuner och landsting, 2019), är forskning som undersöker och granskar fall av medborgardialoger viktiga (Tahvilzadeh, 2015; Hopkins, 2010). Ett aktuellt sådant fall finns i Arvika Kommun där en planeringsprocess för att skapa en ny stadsdel i tätortens hamnområde pågår. Den officiella grunden för planeringen ligger i en medborgardialog som hölls år 2012. Planförslaget som kom i november 2018 har skapat

---

¹ 11.3

en debatt i lokalmedia mellan invånare och politiker under det senaste året. Denna debatt kommer utgöra uppsatsens fokus för att studera deltagandeprocesser inom stadsplanering.

Uppsatsen kommer ta hjälp av begreppet *governmentality*² för att analysera medborgardialogen ur ett maktperspektiv. Genom maktutövande utifrån olika politiska agendor skapas subjekt med vissa behov och viljor. Att bjuda in människor till medborgardialog är ett sätt övertyga dem om ett projekts fördelar och stärka legitimiteten för det genom att få folk att känna sig delaktiga och att de har möjlighet att påverka det beslut som tas. För att bättre kunna förstå en utvald medborgardialog i en viss kontext är ett lämpligt sätt att undersöka vilken rationalitet³ som gör sig gällande i det aktuella fallet (Soneryd och Lindh, 2018). Med rationalitet avses i uppsatsen den övergripande vision som är kopplad till stadsplaneringsprocessen. Att ta reda på vilken rationalitet som är dominerande i ett specifikt fall bidrar till förståelse för förhållandet mellan utfallet av medborgardialogen och beslutet (i det här fallet planförslaget). Denna förståelse kan sedan användas för att dra slutsatser om sådana dominerande rationaliteters inverkan på planeringsprocessen och det beslut som tas. Utifrån ett *governmentality* perspektiv kan två olika rationaliteter för medborgardialogen urskiljas; “*decentralised deliberative democracy that seeks to empower citizens and enhances democratic decision-making and urban neo-liberalism that prioritises the competitive city in a global economy*” (Soneryd och Lindh, 2018, s. 14-15).

1.1 Problemformulering

Forskningen intar två olika spår, ett som påvisar att medborgardialog och andra liknande verktyg kan stärka invånares makt och inflytande (Fung och Wright, 2003; Abrahamsson, 2016), medan ett annat visar på brister både i hur och vilka invånare som inkluderas samt det begränsade inflytande som åsikter och förslag tillåts ha över beslut och utformande av planer (Metzger, Soneryd och Linke 2017; Michels 2011, 2012). Studien avser att undersöka Arvikas fall genom en kritisk-analytisk ansats för att i slutet av uppsatsen, i samband med urskiljandet av dominerande rationalitet, kunna urskilja vilket forskningsspår som Arvika representerar och vad detta betyder för planeringen i det aktuella fallet.

Arvika kommun har uttalade mål om starkt medborgarinflytande (Arvika kommun, 2007, s. 7; Arvika kommun, 2015, s. 5) och därför tycks en logisk följd vara att förslaget till den

---

² För utförligare beskrivning av *governmentality* och dess relevans för uppsatsen, se avsnitt 3.2.

³ För mer utförligt om rationaliteter, se avsnitt 3.2.

fördjupade översiktsplanen för hamnen skulle innehålla ett fokus på rekreations- och fritidsmöjligheter, vilket var de önskemål som medborgardialogen visade. När så inte är fallet, utan fokus istället ligger på byggandet av bostäder, är det föga förvånande att förslaget möts av kritik. Det är visserligen få planförslag som inte möts av någon kritik alls (Stepanova, Polk och Saldert, 2019), men eftersom kommunen till synes frångått resultatet av den medborgardialog som hållits finns det tecken på att det i det här fallet är befogad kritik. Huruvida kommunen lyssnat till medborgardialogen kommer utrönas genom undersökningen.

Trots genomförd medborgardialog finns motsättningar, å ena sidan mellan invånare och förslaget där flera opponerar sig mot bostäder i hamnen (Arvika Nyheter, 2018), men också mellan resultatet av medborgardialogen, alltså vad invånarna vill ska finnas i hamnområdet, och vad förslaget till fördjupad översiktsplan anger ska anläggas. I och med dessa motsättningar blir det intressant att studera just denna medborgardialog närmre för att undersöka om den har fungerat som kommunen avsett eller inte och varför, samt vilket underlag som legat till grund för planförslaget och vad de rationaliteter som hittas i Arvikas kontext kan innebära för medborgardialogen som verktyg för rätten till staden.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att utifrån governmentality undersöka hur och i vilken utsträckning tendenser till rationaliteterna 'decentralised deliberative democracy' och 'urban neo-liberalism' representeras i Arvikas medborgardialog och vad det innebär för rätten till staden. Genom denna studie ämnar uppsatsen att utvärdera den aktuella medborgardialogens roll och funktion gentemot vad kommunen avsåg, för att sedan kunna positionera studien gentemot de två forskningsspår som finns för medborgardialogen och på så vis bidra med kunskap till forskningsfältet om vid vilka premisser medborgardialogen kan bidra till ökad delaktighet och inkludering.

1.3 Frågeställningar

- Vilka mål och vilket syfte var medborgardialogen i Arvika avsedd att uppfylla, vad lyckades den åstadkomma och vad fungerade inte?
- Hur motiveras planförslaget i kommunens dokument och av kommunrepresentanter och politiker; vilka intressen är det som driver och dominerar och på vilka grunder och med vilka argument motiveras bostäder med tanke på medborgardialogens utfall?

1.4 Uppsatsens humanekologiska och samhällseliga relevans

Humanekologi handlar om relationen mellan människa och miljö (Marten, 2010). Ur ett humanekologiskt perspektiv kan alla typer av miljöer, såväl naturliga som byggda av människan, ses som ekosystem. Således är en stad ett ekosystem lika mycket som en sjö, eller jorden i sin helhet, är det. Inom humanekologi brukar det mänskliga sociala systemet separeras från resten av ekosystemet i studerandet av interaktionen dem emellan. Värderingar och kunskap avgör människors världsbild, tolkande av information och handlingar. Olika former av institutioner och organisationer, formella som informella, skapar och påverkar normer av vad som är ett socialt accepterat beteende, och avgör vad som är möjligt att göra, tänka och säga (Marten, 2010). Humanekologi studerar hur makt är fördelad globalt, men också lokalt, och hur detta påverkar rättvisa. Eftersom denna uppsats studerar medborgardialogen utifrån governmentality, alltså utifrån ett maktperspektiv, och undersöker hur detta verktyg påverkar invånarens rätt till staden, är detta ett uppsatsämne av hög relevans för humanekologi.

Uppsatsens samhällseliga relevans motiveras av att studien kan vara till hjälp för Arvika kommun och vägleda dem i deras fortsatta arbete med medborgardialogen och hur det kan utvecklas för att förbättra delaktighet och inkludering. Fallstudien av Arvika kan även tjäna som ett exempel på hur medborgardialog fungerar i liknande kontexter och således ha relevans för andra svenska kommuner som kan dra lärdomar av denna studie.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsen är en fallstudie av Arvika Kommuns medborgardialog och avgränsas därför geografiskt till Arvika stad och organisatoriskt till Arvika Kommun. Tidsmässigt avgränsas studien till att fokusera på den medborgardialog som hölls år 2012, då det är den som varit den grundläggande medborgardialogen för hamnprojektet och också den som får mest utrymme i kommunens dokumentation, vilket underlättar för forskningsarbetet. Empirin kommer utgöras av fyra intervjuer och ett antal utvalda dokument⁴. Intervjupersonerna utgörs av två tjänstemän på kommunens enhet för samhällsbyggnad och två politiker, ett kommunalråd respektive oppositionsråd.

---

⁴ Se avsnitt 4.1 för specifikation.

1.6 Uppsatsens disposition

Uppsatsen är indelad i sex kapitel. Kapitel ett behandlar problemformulering, syfte och frågeställningar. Kapitel två redogör för tidigare forskning relaterat till medborgardialogen och ger en fallbeskrivning av Arvika hamn och den aktuella medborgardialogen. Kapitel tre presenterar den teoretiska utgångspunkten; rätten till staden och governmentality. Fjärde kapitlet behandlar metodval och redogör ingående för intervjuer och presenterar valda analysdokument. I femte kapitlet redovisas resultat och analys. Sjätte kapitlet innehåller en diskussion av resultatet samt slutsatser och ger förslag på återstående forskningsproblem.

2. Bakgrund

2.1 Tidigare forskning

De senaste åren har det publicerats mycket forskning om medborgardeltagande och medborgardialog i samband med policy- och planeringsprocesser (Tahvilzadeh, 2015; Michels, 2012; Soneryd och Lindh, 2018; Lidén och Giritli Nygren, 2013). Forskning om medborgardialogen kan delas upp i ett normativt och ett kritiskt förhållningssätt (Soneryd och Lindh, 2018; Tahvilzadeh, 2015; Hopkins, 2010). Det normativa perspektivet anammar en positiv inställning till medborgardialogen som ett verktyg för att stärka demokratin, det politiska deltagandet och för att involvera invånare i beslutsprocesser. Det finns samtidigt en medvetenhet om att medborgardialogen är beroende av vissa omständigheter för att kunna ge dessa effekter. För att fungera som ett stärkande verktyg krävs att de som jobbar praktiskt med den har kunskaper om de fallpropar som finns och tar hänsyn till de maktstrukturer som kan inverka på processen (Hopkins, 2010; Irvin och Stansbury, 2004, s. 61-62; Soneryd och Lindh, 2018). Forskning som bedrivs inom det här angreppssättet fokuserar på att förbättra medborgardialogen och undersöka hur den ska genomföras för att fungera. För att en medborgardialog ska kunna anses som väl genomförd är det avgörande att beslutet varken officiellt eller inofficiellt fattats innan dialogens genomförande, samt att förtroendevalda är villiga att ta hänsyn till inkomna synpunkter (Sveriges kommuner och landsting, 2019). En medborgardialog är således inte synonymt med att ge information om ett beslut som redan fattats eller kommer fattas oberoende av medborgarnas samtycke. Det kritiska perspektivet undersöker ofta pågående stadsutvecklingsprojekt med utgångspunkten att dessa är yttringar av neoliberalism och gentrifiering. Forskarna inom det här angreppssättet ser kritiskt på det ökade samarbetet mellan den offentliga och privata sektorn, då man menar att detta har stärkt företagens inflytande på bekostnad av medborgarnas. I de fall där sådana samarbeten är väletablerade, blir medborgardialogen bara en del av en slags "falsk demokrati" (Soneryd och Lindh, 2018). På samma sätt menar förespråkare för rätten till staden⁵ att de senaste decenniernas ökade utbredning av neoliberalism har ökat ojämlikheter mellan människor och underminerat deras rätt till inflytande över och tillgänglighet till staden (Harvey, 2003; Marcuse, 2009).

---

⁵ För utförligare beskrivning av rätten till staden och dess relevans för uppsatsen, se avsnitt 3.1.

Medborgardialogen definieras sällan explicit inom forskningen, och betydelsen av den varierar beroende på om forskningen har ett normativt eller kritiskt perspektiv. Sveriges kommuner och landsting (2019, s. 10) definierar begreppet såhär:

Medborgardialog i kommunens eller regionens hägn innebär att medborgardialoger anordnas i frågor som är påverkbara och där beslutsfattare är påverkbara. Frågan och målgrupp ska vara tydligt definierad liksom påverkbarheten. Det ska ske systematiskt och resultatet ska användas.

Genom plan- och bygglagen (SFS 2010:900) får medborgardialogen en lagpliktig plats i stadsplaneringen i form av samråd. Den är också en del i den demokratiska styrningen där den, tillsammans med andra faktorer, fungerar som beslutsunderlag i bland annat stadsplanering. Abrahamsson menar att medborgardialogen ökade centralitet inom styrning har att göra med förändringar i samhället som han menar blivit ”alltmer heterogena, socialt polariserade och därmed präglade av nya sociala konfliktlinjer samtidigt som statens roll förändrats” (Abrahamsson, 2016, s. 7). Detta har lett till nya behov av att involvera berörda medborgare i samband med problemdefiniering och i att ta fram och genomföra åtgärder (ibid.). Den ökade nödvändigheten i att staten bjuder in till medborgardialog hänger också ihop med invånares behov av ökad inkludering och delaktighet i politiskt beslutsfattande (ibid.). Som tidigare nämnts finns det i Agenda 2030:s mål nummer 11 en målsättning om ökad delaktighet och inkludering i planering och förvaltning av städer, men även mål nummer 16 ’fredliga och inkluderande samhällen’ har ett delmål 16.7 om att ”säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.” (UNDP, u.å. b).

Västvärldens demokratier har de senaste åren genomgått en post-politisk vändning (Doyle, McEachern och MacGregor, 2015, s. 252). Swyngedouw (2009) hävdar att postpolitiken och postdemokratin har ersatt debatt och meningsskiljaktigheter med konsensus och ständig enighet, och att det krävs att politiken åter centreras för att det ska vara möjligt att kunna skapa hållbara urbana samhällen. I samband med detta skifte har nya former och sätt att involvera invånare i policyprocesser växt fram med ökat fokus på medskapande (Tahvilzadeh, 2015). Flera forskare pratar om en vändning, närmare bestämt en *communicative*, alternativt *participatory*, *turn* där man syftar på skiftet mellan det tidigare ’community consultation’, alltså att invånare får tycka till vid enskilda tillfällen där det passar

staten, till numera aktuella deliberativa former av planering där utgångspunkten är mer utav en kontinuerlig och jämställd dialog mellan invånare och stat där målet är konsensusskapande (Hopkins, 2010; Healey, 1993). Att öppna upp för medborgares deltagande på detta sätt benämns inom forskningen som participatory governance arrangements (PGAs), där medborgardialogen är ett sätt att göra detta på (Tahvilzadeh, 2015). Michels (2011) menar att verktyg för att involvera invånare har många positiva effekter på demokratin, men att de fördelar som uppnås är riktade mot det individuella medborgarskapets demokrati snarare än demokratin som helhet. Tahvilzadeh (2015) menar att det finns exempel på där sådana här ansträngningar lyckas – där det lett till mer demokratiska beslut med ett bredare kunskapsunderlag, men också att PGAs inte alls har förbättrat invånarens inflytande, utan snarare stärkt redan dominant grupperns makt. Sistnämnda kritiska påstående stöds även av en annan studie som också menar att sådana här verktyg kan leda till att skapa ojämlikheter i vilka som anses vara legitimerade aktörer och inte, alltså vilka som har rätt att tycka och bli lyssnade på vilket ofta 'råkar' bli dem som tycker lika som aktören för projektet (Metzger, 2013). Även Soneryd och Lindhs (2018) forskning på medborgardialogen ur ett governmentality-perspektiv är inne på samma spår och utgår från att medborgardialogen är ett verktyg för att kunna förverkliga statens visioner.

2.2 Fallbeskrivning

Arvika är en kommun i västra Värmland med 26 000 invånare. I översiktsplanen från 2007 framgår att stadens hamnområde ska "omvandlas och förnyas" (Arvika kommun, 2007, s. 2). 2012 hölls en medborgardialog för att samla in förslag från invånarna om vad de tyckte skulle finnas i hamnen. Totalt inkom runt 500 förslag från cirka 700 invånare (Arvika kommun, 2018, s. 7). En övervägande andel av förslagen som kom in rör rekreation- och fritidsmöjligheter. Några exempel är olika typer av sportplaner, dansbana, grillplatser, kanotuthyrning och lekpark. I förslaget till en fördjupad översiktsplan för hamnområdet som kom i november 2018 skriver kommunen att "boende och park är den främsta användningen" (ibid. s. 27). Fokus i planen verkar ändå ligga på byggandet av 450 nya bostäder fram till år 2050 med plats för ytterligare 1000 personer i tätorten (ibid.; Henriksson, 2018). På sociala medier och i lokaltidningen är det många som uttryckt sina åsikter om planförslaget. Majoriteten verkar vara upprörda och menar att det går emot medborgardialogen och folkviljan (Arvika nyheter, 2019, Arvika nyheter, 2018). Den fördjupade översiktsplanen är fortfarande i bearbetningsstadiet och förväntas antas i slutet av 2019 (Intervjuperson A).

I översiktsplanen för Arvika kommun (2007, s. 10) nämns under avsnittet om demokrati att “[d]en fysiska planeringen ska bedrivas med öppenhet och insyn, så att medborgarinflytandet blir starkt och beslutsunderlaget bra”. Vikten av detta betonas även i direkt anknytning till den planerade utvecklingen av hamnområdet där man säger att “dialogen med medborgarna är en viktig del i arbetet” och att målet är att “stadsutvecklingsprocessen ska ge ökad förståelse, legitimitet och delaktighet” (Arvika kommun, 2007, s. 7; Arvika kommun, 2015, s. 5).

3. Teoretisk anknytning

3.1 Rätten till staden

Idén om rätten till staden utvecklades 1968 i Paris av Henri Lefebvre och är ett välanvänt slagord hos urbana proteströrelser (Marcuse, 2009). Den är ett slags moraliskt anspråk som baseras på fundamentala principer såsom rättvisa, etik, moral, dygd och godhet. Innebörden karakteriseras av den kollektiva rätten till staden, till information, att få tillgång till olika tjänster, att ha rätt att uttrycka sin åsikt och att ha möjlighet att påverka politiska beslut och policys. Snarare än att den kan sägas vara alla dessa element var för sig, är rätten till staden ett komplex som innefattar alla dessa delar där helheten och de olika specifika kraven hänger ihop. Inom besluts- och planeringsprocesser är olika verktyg för inflytande och deltagande av central betydelse. Syftet med medborgardialogen är att stärka värden som är relaterade till rätten till staden, exempelvis vad gäller just inkludering, inflytande och delaktighet, både kopplat till politik men också i ett mer generellt avseende gällande stadens utformning (Abrahamsson, 2016). Rätten till staden knyter även an till den större diskursen om hållbarhet, då den är en viktig förutsättning för social hållbarhet och har värden som delaktighet, inkludering och inflytande gemensamt. I frågan om vems rätt som avses är det generella svaret: de som behöver det som mest (Marcuse, 2009). Tanken med begreppet är att det ska vara en motpol till "de mäktiga och rikas anspråk" och istället sträva efter en rättvis omfördelning för att stärka de som på olika sätt frångåtits, eller aldrig haft, rätten till staden (Holgersson och Thörn, 2014, s. 277).

Samtidigt finns en medvetenhet om att innebörden av vad som är rättvist beror på vad den styrande makten i samhället definierar att det är (Harvey, 2003), vilket har kopplingar till governmentality. Vad som är rättvist definieras av aktörer med makt och blir således en allmänt accepterad sanning. Att neoliberalism är den rätta vägen att gå är en sådan 'sanning', trots att det vid en tillbakablick över de senaste decennierna som dominerats av neoliberalism är tydligt att ju friare marknaden är, desto större är ojämlikheterna och monopolets makt (Harvey, 2003). Den fria marknaden bygger på lika behandling av människor med olika förutsättningar, vilket i slutändan leder till att rika blir rikare och fattiga blir fattigare. En annan definition av vad rätten till staden är, bortom rättigheter som grundas i kapitalism, behövs. Denna bör grundas i en aktiv rätt till att påverka stadens utveckling och utforma den efter behov och vilja (Harvey, 2003). Rätten till staden ligger i skapandet av en ny urban allmänning, en slags offentlig sfär för aktivt demokratiskt deltagande och inkludering som tar

avstånd från privatisering och neoliberalism (Harvey, 2003). Begreppet *rätten till staden* kommer inte användas som ett ramverk för analysen, utan snarare som ett begrepp för att reflektera kring resultatet av vilken agenda som visas vara styrande. Dess relevans för den aktuella studien motiveras av att det finns en förväntning på att rätten till staden och värden som är viktiga för det begreppet, främst inkludering, inflytande och delaktighet, ska stärkas av medborgardialogen (Abrahamsson, 2016; Tahvilzadeh, 2015).

3.2 Governmentality

Det huvudsakliga begrepp som kommer ligga till grund för analysen är governmentality. Governmentality (styrningsmentalitet eller styrningsrationalitet på svenska) är ett begrepp som myntades av Michel Foucault under 1970-talet (Axelsson och Qvarsebo, 2017). Begreppet är en sammansättning av två engelska ord; govern och mentality som översatt till svenska blir regera eller styra respektive mentalitet. Utifrån detta perspektiv utgör makten en hel diskurs, det vill säga att den finns inbäddad överallt i alla strukturer och påverkar vad som är möjligt att tänka, göra och säga. Makten tar sig uttryck i vårt språk, vår kunskap och så kallade 'regimes of truth', allmänt accepterade sanningar (Doyle, McEachern och MacGregor, 2015, s. 35). Makt definieras av Foucault som 'the conduct of conduct', vilket ger makt en betydelse av "en verksamhet som styr eller reglerar något eller någon", där "[t]o conduct är att leda eller influera genom att dirigera ... [d]et som kan regleras är människors uppförande eller beteende" (Axelsson och Qvarsebo, 2017, s. 16). Detta styrande och reglerande behöver inte vara uppenbart synligt i den mån att det kommer uppifrån eller utifrån, utan kan också ske genom mer subtila former som får människor att styra sig själva (ibid.). Genom maktutövande utifrån olika politiska rationaliteter⁶ skapas subjekt med vissa bestämda behov och viljor som således 'styr sig själva'. Med hjälp av olika typer av propaganda och förmedling av hur den 'önskvärda' invånaren ska vara, och vad som är ett önskvärt beteende, skapas ideal och normer som individen på något sätt förhåller sig till. På så vis kan medborgardialogen ses som ett verktyg för att skapa positivt inställda subjekt. Att bjuda in människor till medborgardialog är ett sätt att övertyga dem om projektförslagets fördelar och stärka legitimiteten för en policy eller ett projekt genom att få folk att känna sig delaktiga och att de har möjlighet att påverka. Om någon i efterhand motsätter sig projektet är det praktiskt att kunna hänvisa till att möjligheten till inflytande funnits, oavsett om denna varit en reell möjlighet eller inte. På så sätt är medborgardialogen ett sätt att dölja

---

⁶ Övergripande idé/vision som styr stadsplaneringsprocesser, utförligare beskrivning finns längre ned under denna rubrik.

ojämlikheter, eftersom den lätt ger intryck av att alla intressen tas hänsyn till på ett likvärdigt sätt (Hopkins, 2010). Det är i och med denna koppling som begreppet valts ut som analytiskt verktyg för uppsatsens maktanalys. Appliceringen av governmentality-perspektivet kommer genomsyra hela studien och påverka vilka frågor som ställs under intervjun och vad som kommer plockas ut ur texter, och således vilket resultat och vilka slutsatser som kan dras.

Ett sätt att analysera makt i form av governmentality är att utgå från begreppen rationaliteter, program och tekniker (Rose och Miller, 1992). Uppsatsen kommer fokusera på rationaliteter, men program och tekniker beskrivs också för att ge ett sammanhang. *Rationaliteter* hänvisar till ”idealised schemata for representing, analysing and justifying reality” (Soneryd och Lindh, 2018, s. 6). Rationalitet förstås i uppsatsen som en slags övergripande idé eller vision som styr stadsplaneringsprocesser. I min granskning av medborgardialogen använder jag mig av de två rationaliteter som Soneryd och Lindh (2018) använder, nämligen syftet att stödja deliberativ demokrati och syftet att skapa en globalt kompetativ stad som blir ett slags varumärke i linje med neoliberalism. Rationaliteten *decentralised deliberative democracy* har som syfte att stötta och stärka demokratin i kommuner medan *urban neo-liberalism* kopplas till processer som privatisering av offentliga bostäder och ett ökat fokus på så kallad city branding⁷ (Soneryd och Lindh 2018:6). Värt att nämna är att det riktats viss kritik mot deliberativ demokrati (Martin, 2013; Hopkins, 2010). I samband med att den deliberativa varianten av demokrati blivit alltmer dominerande har demokratin, som tidigare varit en plattform för olika intressen och ståndpunkter, istället omdefinierats så att målbilden ligger i att skapa ett slags rationellt konsensus (Martin, 2013, s. 182). Detta hänger ihop med att deliberativ demokrati ser politiska frågor som moraliska i sin natur och menar att de därför också kan rationaliseras. Genom detta sökande efter konsensus går man miste om en grundsten i demokratin, vilket är att antagonism, motsättningar, måste få finnas. Vissa menar till och med att dessa motsättningar, och om man så vill, konflikter, är nödvändiga för en hållbar och demokratisk stad (Abrahamsson 2012, Swyngedouw 2009). Denna kritik är viktig att känna till, men eftersom uppsatsen ska urskilja tendenser mot respektive rationalitet på en kritisk-analytisk nivå, är valet att ha med deliberativ demokrati som en rationalitet inget som har någon inverkan på trovärdigheten för min uppsats, eftersom jag heller inte utgår från att detta är lösningen gentemot neoliberalism. *Program* liknar rationaliteter men är mer praktiska till sin natur i att de syftar till att lösa ett specifikt problem, och omsätter snarare dessa till

---

⁷ Mer om hur dessa rationaliteter tillämpas återfinns i avsnitt 4.1.2.

planer för hur någonting ska åtgärdas eller göras (Rose och Miller, 1992). *Tekniker* är konkreta verktyg för att förverkliga program och skapa en relation mellan den som styr och den som blir styrd. I den här uppsatsen utgör medborgardialogen ett sådant verktyg där tjänstemän och politiker hos kommunen är styrande, och de som blir styrda är stadens invånare. I min uppsats vill jag, genom att analysera dokument och genomföra intervjuer, urskilja vilka tendenser som finns gentemot respektive rationalitet och därefter analysera hur detta påverkar rätten till staden.

4. Metod och material

4.1 Studiens upplägg

4.1.1 Empirisk metod

Uppsatsens empiri samlas in med hjälp av två olika kvalitativa metoder; textanalys⁸ och semistrukturerade intervjuer. De texter som kommer analyseras är olika dokument, planer och program från kommunen samt material från lokaltidningen:

- Delar av Arvika Kommuns översiktsplan från 2007
- Delar av Utvecklingsplan för Arvika Stad och Jössefors från 2007
- Förslag till fördjupad översiktsplan för Arvika hamn från 2018
- Insändare till Arvika Nyheter 2019-03-06 ”Kommunen går emot folkviljan”
- Insändare till Arvika Nyheter 2019-01-25 ”Vilka vill ha bostäder i hamnen?”
- Kommentarer på Arvika Nyheter Facebook-inlägg
- Program för utveckling av Arvika hamn från 2015

Även om båda metoderna är kvalitativa kompletterar de varandra genom att olika dimensioner av frågan undersöks genom att läsa dokument respektive att intervjua tjänstemän och politiker. Intervjuerna som genomförs är semistrukturerade. Detta innebär i min uppsats att jag förberett ett antal frågor i en intervjuguide⁹ innan intervjun, men ordningen på frågorna och exakt hur de ställts har varierat mellan intervjuerna beroende på hur det passat in i samtalet med respondenten (Hallin och Helin, 2018). Intervjuerna lutar mot att kunna kategoriseras som respondentintervjuer, även om tendenser till informantintervjuer finns. Tendenser till den senare typen återfinns huvudsakligen i att vissa frågor sökte svar på exempelvis vad som varit personens exakta roll i medborgardialogen och hur hen konkret bidragit under den, hur den fortsatta processen kring planförslaget kommer se ut, och hur förslaget eventuellt kommer justeras. Detta är information som antingen hade varit svåråtkomlig eller i princip omöjlig att tillgå utan intervjuer, och på så vis bidrar intervjuerna med information om verklighetens beskaffenhet gällande det aktuella fenomenet och klassificeras därför ur ett hänseende som informantintervjuer (Esaiasson et al., 2017, s. 235). Men i de flesta frågor är målet att undersöka inställning eller synsätt gällande aspekter som egentligen redan är besvarade i kommunens officiella dokument. Målet med dessa frågor är

---

⁸ Mer om tillvägagångssätt och utgångspunkter för textanalysen under avsnitt 4.1.2.

⁹ Intervjuguiden återfinns i bilaga 1.

att kunna fånga upp eventuella skillnader mellan det som står i dokument och det som uttrycks av projektets fysiska representanter. Detta, i kombination med att samma frågor ställs till samtliga respondenter, är typiska kriterier för en respondentintervju (ibid., s. 236). Eftersom det är av stor vikt att kunna ställa följdfrågor, få nyanserade och utförliga svar, kunna anpassa frågors ordning eller formulering beroende på hur intervjun utvecklas under tiden, och eftersom syftet är att ta reda på hur projektrepresentanter tänker och resonerar, så har samtalsintervjuer valts framför frågeundersökningar. Att använda sig av samtalsintervjuer kräver att forskaren är väl införstådd med de risker som finns angående påverkan, och att intervjun och intervjuguiden då planeras väl för att minimera sådana risker (ibid., s. 274-277). Vid konstruktionen av intervjuguiden fästes därför stor vikt vid att ställa öppna frågor i början för att få möjlighet att höra hur respondenterna uttryckte sig utan att ha fått för mycket påverkan och riktning i sina svar på grund av mig, och för att få en uppfattning om hur de pratar om projektet och medborgardialogen i vida termer, vad som spontant kommer upp och vad som är viktigt för dem, utan att jag har ställt en fråga om något specifikt. Det var också viktigt att formulera frågorna så att de förblev så neutrala som möjligt och att inte min personliga kritiska inställning till förslaget skulle lysa igenom. Därför försökte jag dels undvika direkt ifrågasättande frågor, men också motivera frågor av sådan karaktär med kritik som lagts fram av andra på sociala medier och insändare till tidningen.

Intervjupersonerna valdes ut i och med deras centrala roller i hamnprojektet, planprocessen och medborgardialogen enligt urvalsprincipen om centralitet (Esaiasson, et al., 2017, s. 267). Intervjuer genomfördes med kommunalrådet, oppositionsrådet, planarkitekten och samhällsbyggnadschefen på Arvika Kommun. Längden på intervjuerna var mellan cirka 40-60 minuter och var lokaliserade till respondenternas respektive kontor. Samtalen spelades in och transkriberades sedan. En svårighet både under intervju men framförallt vid transkribering var att en av respondenterna, planarkitekten, pratade norska. Även om det mesta hen sade gick att förstå togs ett beslut om att skriva referatet på svenska då det upplevdes lättare och mer naturligt att analysera en text på ens förstaspråk, samt för att underlätta vid eventuella citat, och minska risken för felstavning. Å andra sidan innebär översättningsprocessen en viss risk för feltolkning och felöversättning. I och med min relativt goda förståelse av norska bedöms inte denna risk vara av väsentlig betydelse och bedöms inte heller ha någon negativ inverkan på undersökningens tillförlitlighet. Intervjuerna utgick från intervjuguiden men följdes upp med vissa följdfrågor, någon fråga hoppades över om jag redan fått svar på den tidigare.

Som sagt ovan valdes intervjupersonerna ut i och med deras centrala roller i hamnprojektet, planprocessen och medborgardialogen. Dock visade det sig under intervjuerna att endast en av dem var direkt involverad i den ursprungliga medborgardialogen 2012. Kommunalrådet hade ännu inte tillträtt i sin nuvarande roll, men satt med i kommunstyrelsen och var involverad på en övergripande nivå, men var ändå med och deltog i processen. De andra tre hade andra arbeten och positioner än de har nu och var därför inte involverade. Detta kan ses som en svaghet i uppsatsens empiri, eftersom fokus ligger på just den medborgardialogen. Mitt fokus låg och ligger fortfarande på 2012 års medborgardialog, och självklart hade det varit stärkande för det empiriska materialet om intervjupersonerna hade varit delaktiga under den medborgardialogen. Det bedöms dock inte vara avgörande i och med att det mest intressanta för den här studien är hur resultatet av medborgardialogen vägts in i den fördjupade översiktsplanen. Här kan tilläggas att respondenterna i princip inte gjorde någon skillnad på medborgardialog på eget initiativ och den som sker i samband med samråd och som styrs av plan- och bygglagen, och även nämnde träffar och workshops 2014/2015 som en del av medborgardialogen. Något som också upptäcktes i efterhand var att jag kunde ställt fler frågor om hur medborgardialogen gick till rent konkret, för att ha en mer stabil grund att utgå ifrån. Det är fortfarande inte helt klart hur förslagen från allmänheten skickades in och hur invånare till verkstäder och workshops valdes ut.

4.1.2 Analytisk metod

Den kvalitativa textanalysen kommer vara kritiskt granskande och utgå från en maktanalytisk ansats (Esaiasson et al., 2017, s. 214), som grundas i governmentality-perspektivet. Analysen ska ställa kritiska frågor om hur den styrande makten avgör hur ett projekt definieras och framställs beroende på vad man vill åstadkomma och med vilka strategier och teknologier detta sker. I uppsatsens fall innebär detta en granskning av hur kommunen använder sig av medborgardialog. Denna granskning sker i urskiljandet av tendenser till de två olika rationaliteterna deliberativ demokrati och urban neoliberalism, för att undersöka på vilket sätt och i vilket syfte medborgardialogen används. Fokus kommer således ligga på hur de två olika rationaliteterna, deliberativ demokrati och urban neoliberalism, manifesteras i dokument och intervjuer. För att urskilja tendenser till rationaliteterna har ord, fraser och uttryck som är sammankopplade till respektive rationalitet letats upp i dokument och intervjutranskriberingar. För deliberativ demokrati har detta varit ord och uttryck som kunnat relateras till en önskan att stötta och stärka demokratin, så som 'för alla', 'kompromissa',

'inkludera' och fraser som antytt till en vilja att använda medborgardialogen för att skapa delaktighet och inkludering överlag. För urban neoliberalism har dessa sökord varit exempelvis 'tillväxt', 'vinstmaximering' och 'attraktivt läge för att locka investerare och skattebetalare' som uttryckts i samband med motivering av projektet. Stycken i texten som passat in på något av dessa spår har markerats med olika färger i en första genomläsning, för att sedan undersökas noggrant i sitt sammanhang och närmare granska vad de innebär i det enskilda fallet och för kopplingar till rationaliteterna överlag.

Sammantaget ska analysen av de olika texterna ge svar på följande frågor:

- För vem framställs projektet vara (av kommunen)? För vem upplevs det vara (av medborgarna)
- Vad har medborgardialogen för Arvika hamn varit ett verktyg för; *decentralised deliberative democracy* eller *urban neo-liberalism*?
- Enligt vad som framkommit ur textanalyser och intervjuer; vilka orsaker kan finnas till att medborgardialog fungerar/inte fungerar i praktiken?
- Hur kan medborgardialogen för Arvika hamn ses utifrån rätten till staden?

Värt att nämna är att analys av text även kan göras som kvantitativ innehållsanalys. Denna metod är lämplig då forskaren vill undersöka hur mycket tid och utrymme olika kategorier får (Esaiasson et al., 2017, s. 198). Eftersom jag i min analys snarare vill undersöka vilken mening och syfte medborgardialogen har i en viss kontext lämpar sig den kvalitativa textanalysen bättre. För att få fram detta krävs en noggrann genomläsning av texten med hjälp av analytiska verktyg, såsom maktanalysen som beskrivs ovan, med möjligheten att värdera vissa avsnitt i texten högre än andra (ibid., s. 211). Det vill säga att det som är intressant för undersökningen antas ligga dolt under ytan och kräver noga granskning av specifika passager i texten. För mig är det till exempel inte i den här uppsatsen relevant att ta reda på hur många gånger texterna nämner 'en stad för alla', som i en kvantitativ innehållsanalys. Det hade varit intressant om mitt syfte varit ett annat. Däremot är det intressant att undersöka sammanhanget som en sådan fras uttrycks i, och närmare granska vad detta innebär i det här fallet, vad man menar med 'för alla', och om man verkligen menar det eller om det snarare används för att ge legitimitet åt ett projekt genom att visa på slagord för social hållbarhet.

4.2 Materialdiskussion

Det empiriska underlag som används för att besvara frågeställningarna är av primär karaktär. Det primära materialet inhämtas från Arvika Kommuns dokument samt genom intervjuer med tjänstemän och förtroendevalda. Med hänsyn till oberoendekriteriet kommer primärkällor användas i så stor utsträckning som möjligt, eftersom de är mer trovärdiga än sekundärkällor där avståndet mellan berättare och berättelse är större (Esaiasson et al., 2017, s. 292). För att beskriva tidigare forskning och bygga upp det teoretiska ramverket kommer vetenskapliga artiklar och böcker att användas. Eftersom artiklarna som refereras till är publicerade i olika vetenskapliga tidskrifter bedöms de vara tillförlitliga. Flera av dem är även referentgranskade (peer reviewed). Böckerna som källhänvisas till används som kurslitteratur på humanekologiska kurser på Göteborgs universitet, eller har rekommenderats av lärare från dessa kurser, och anses därför vara trovärdiga källor.

En begränsning i uppsatsens empiriska material är att endast hamnprojektets företrädare intervjuats. Således belyses främst den sida av debatten som är positivt inställd till planförslaget, medan opponenter, vilka generellt sett kan sägas vara stadens invånare, inte får ta lika stor plats i undersökningen. Eftersom uppsatsens teoretiska ramverk grundas i rätten till staden, som förespråkar att medborgare får göra sina röster hörda, och governmentality, som utgår från att makten formar invånare till att bli 'lydiga subjekt', hade det varit relevant att även göra intervjuer med ett antal invånare. Trots att uppsatsens ingång till materialet är kritisk-analytisk, finns det en risk att resultatet blir färgat utav en ensidig representation av aktören med makt. Om medborgare intervjuats hade detta möjliggjort för en mer nyanserad bild av både debatten och planförslaget. Å andra sidan fanns relativt gott om källor där invånare uttryckte sina åsikter, i form av insändare och hundratals kommentarer på Facebook. Detta bedömdes ge en god bild av invånarens uppfattning om projektet. Det bedömdes därför vara av större intresse att undersöka hur medborgardialogen egentligen gått till, hur den beaktats, vilka motiv i form av rationaliteter som kommunen haft och vad som möjligtvis kunnat gjorts annorlunda från kommunens sida.

5. Resultatredovisning och analys

I den här delen besvaras frågeställningarna var för sig i en resultatredovisning i avsnitt 5.1 och 5.2. Efter att frågeställningarna besvarats övergår kapitlet i en analys där analysfrågorna besvaras och sammanfattas i avsnitt 5.3 till 5.6 utifrån vad som framkommit i resultatet. Viss analys sker också löpande i samband med besvarandet av frågeställningarna. Främst gäller detta analysfrågan om rationaliteter. Detta upplägg bedöms underlätta då tendenser till rationaliteter lyser igenom i flera olika sammanhang och därför blir smidigare att redovisa allt eftersom.

5.1 Vilka mål och vilket syfte var medborgardialogen i Arvika avsedd att uppfylla, vad lyckades den åstadkomma och vad fungerade inte?

5.1.1 Planeringsprocessen

Varifrån de ursprungliga idéerna om hamnen kommer från råder det delade meningar om både i dokument och mellan intervjupersoner. En central grund till hamnprojektet ligger i den aktuella översiktsplanen där kommunen i utvecklingsplanen för Arvika stad skriver att hamnområdet ska omvandlas och förnyas (Arvika kommun, 2007; Intervjuperson A). Bland annat uttrycks tankar om att hamnen på sikt kan ”göras levande med boende, verksamheter och offentliga platser” (ibid. s. 3). Även intervjuperson D uttrycker att det har funnits idéer för hamnen under en lång tid, och hänvisar till att det är ”ett fantastiskt söderläge där nere, just närheten till vattnet är en viktig del för folk idag, både vad gäller bostäder och rekreationsytor”. I programmet för utveckling av Arvika hamn framgår å andra sidan att grunden till hamnprojektet lades redan 1990, då hamnens betydelse för transporter minskade (Arvika kommun, 2015; Intervjuperson D). En arkitekttävling hölls då för att få in förslag om hamnens framtida användning och gestaltning. Det vinnande förslaget innehöll ett fokus på kontor och bostäder och omvandlingen beskrivs ha tagit fart under samma decennium. På grund av en stor översvämning 2001 avbröts denna utveckling, och själva planprocessen togs upp igen 2012, då en inledande medborgardialog anordnades (ibid.). Workshops hölls även för företag och verksamheter som var aktiva i hamnen, samt politiker. Utifrån de förslag som kom in hölls sedan en arkitektutställning med 3 arkitektförslag vilket också presenterades för allmänheten (Intervjuperson A). I november 2018 kom ett förslag till en fördjupad översiktsplan för hamnen ut där boende och park anges vara den främsta användningen (Arvika kommun, 2018, s. 27) I samband med att planförslaget kom ut startade en

samrådsprocess. Denna har bland annat bestått i en utställning på stadsbiblioteket där förslaget presenterats, återkommande veckoträffar på onsdagar där allmänheten kunnat träffa politiker och kommunanställda för att prata om förslaget samt ett samrådsmöte i januari. Under våren 2019 har kommunen arbetat vidare på förslaget och gjort vissa justeringar som kommer presenteras för allmänheten för granskning efter sommaren. Den slutliga fördjupade översiktsplanen förväntas antas i slutet av 2019 (Intervjuperson A; Intervjuperson D).

5.1.2 Medborgardialogen

Som tidigare nämnts hölls en medborgardialog år 2012. I programmet för utveckling av Arvika hamn (Arvika kommun, 2015) nämns även två workshops och ett, vad man kallar, öppet magasin som alla tre ägde rum 2014. Dessa workshops riktade sig till inbjudna deltagare, men vilka detta är och hur dessa valts ut framgår inte av analysdokumenten. Det öppna magasinet var en utställning under tre dagar i ett av hamnmagasinen där alla var välkomna att delta (Arvika kommun, 2015). I förslaget till den fördjupade översiktsplanen (Arvika kommun, 2018) är det dock den medborgardialog som hölls år 2012 som framhålls och som beskrivs utgöra det huvudsakliga underlaget. Det är också den som står i fokus för uppsatsen, och den som åsyftas när referering görs till Arvikas medborgardialog.

Tillvägagångsättet gick ut på att invånare blev inbjudna till att vara med i olika verkstäder och arbetsgrupper som hölls på biblioteket där de jobbade fram olika förslag (Intervjuperson A). Det var också fritt fram för den övriga allmänheten att lämna in förslag även om man inte deltog i dessa träffar. Förslagen tilläts vara fria från begränsningar såsom lagar, platsens förutsättningar, genomförandemöjligheter och ekonomi (Arvika kommun, 2015).

Intervjuperson D säger att hen minns ”att det var ett väldigt intresse runt det, mycket intressanta diskussioner och samtal med människor”. Totalt kom 700 förslag in från cirka 500 medborgare som senare sorterades in under fyra olika teman:

- **Det blå och det gröna.** Vi vill se hur vatten och grönska på ett kreativt sätt kan användas för att skapa mervärde i stadslandskapet med fokus på hållbar utveckling.
- **Arbete, boende och rekreation.** Vi vill se förslag till bebyggelsemönster innehållandes boende, verksamheter och rekreation. Förslagen ska ta tillvara småstadens skala och läget vid sjön, samt beakta närheten till järnvägen med de problem detta medför.

- **Rörelser och kopplingar** Vi vill se förslag på kopplingar mellan hamn och stadskärna där markanvändning och utformning av området fokuserar på siktlinjer, rörelsemönster och en tillgänglig, trygg och trivsamt miljö.
- **Aktiviteter och mötesplatser.** Vi vill se förslag som tar hänsyn till befintliga mötesplatser och kompletterar dessa för att ge positiva upplevelser av rörelse och liv i hamnområdet. Förslagen ska skapa förutsättningar för ett inkluderande och välkomnande vardagsliv med möten i skiftande form, formella som informella, inomhus och utomhus. (Arvika kommun, 2018, s. 8)

Dessa teman har sedan illustrerats i så kallade ordmoln¹⁰. Storleken på de olika orden, förslagen, ska enligt kommunen motsvara vikten av dem, så att ju större teckensnitt, ju fler invånare vill se det förslaget förverkligas. Arvika kommun (2015, s. 8) skriver i programmet för utveckling av Arvika hamn att "[o]m något användningssätt ska sägas dominera bland förslagen är det rekreation och fritidsaktiviteter."

Medborgardialogen och de fyra temana framhålls vara det som utgjort grunden inför planförslaget (Arvika kommun, 2018; Intervjuperson A; Intervjuperson C; Intervjuperson D). Intervjuperson A uttrycker sig på följande vis:

[i] och med medborgardialogen så ser man vad folk är oroliga för, vad de gillar och inte, och det har vi ju tagit med oss in i förslaget ... Vi använder medborgardialogen aktivt när vi utformar förslagen.

5.1.3 Mål och syfte

Under avsnittet om medborgardialog i planförslaget skrivs att "[i]nsyn och inflytande är en viktig del i hela planprocessen. Arvika kommun har därför strävat efter att skapa diskussioner kring utvecklingen av hamnområdet för att ge ökad förståelse, legitimitet och delaktighet." (Arvika kommun, 2018, s.7). Vid frågan om vad som varit medborgardialogens roll, funktion och syfte uttrycker sig intervjuperson C såhär:

Det handlar om att det är en demokrati vi lever i och en medborgardialog är ju ett sätt att värna om demokratin och som ger människor möjlighet att göra sina röster hörda. Och den har varit jätteviktig, för det klart att om vi bara hade suttit här på kammaren

---

¹⁰ Se bilaga 2.

och gissat, så hade vi säkert gissat flera utav de här sakerna, men det är ju också mycket som man inte har tänkt på. Och det här med medborgardialog handlar ju också om att försöka få veta vad unga tycker, gamla tycker, kvinnor och män, folk som är hitflyttade och folk som är födda här, och folk som har en annan bakgrund, det handlar ju om att få ett tvärsnitt så att man kan tillgodose allas behov. Istället för att vi sitter några stycken här på kontoret, eller att det är politiker som ska bestämma. För politiker är ju beroende av att veta vad deras väljare vill.

I dessa citat syns kopplingar till både decentraliserad deliberativ demokrati och urban neoliberalism. Viljan att öka medborgares insyn, inflytande och delaktighet stämmer överens med den förstnämnda rationaliteten. Genom att bedriva medborgardialog syftar kommunen till att stötta demokratin och ge invånare en möjlighet att uttrycka sina åsikter. Sett utifrån governmentality, och den kritik som finns mot deliberativ demokrati, finns det samtidigt en risk att detta endast skapar en illusion av demokrati, om processen inte går 'rätt' till, alltså inte går till så som man ger intryck av att den ska, eller som den borde enligt 'regelboken'. Genom att ge intrycket av att kommunen är villig att ge invånarna insyn och inflytande skapas ett förtroende samt en trygghet och tro på att detta är sant. Medborgardialogen är på så vis ett sätt som kommunen som aktör har makten att styra invånare. Att kommunen skriver att man strävat efter att skapa diskussion är å andra sidan ett tecken på motsatsen. Att vilja skapa en diskussion mellan människor med olika åsikter för att kunna skapa ett så bra förslag som möjligt tyder på en öppen och genuin önskan om ett demokratiskt beslutsfattande.

På frågan om vad som varit syftet med medborgardialogen uttrycker sig intervjuperson B på följande sätt:

Ja det är ju att få in synpunkter och få höra vad våra medborgare faktiskt tycker. Och göra de delaktiga, jag tror att om vi suttit inom dessa fyra väggar och bestämt själva och sedan bara kört, då blir det ju ännu mer kritik, men nu har vi gått ut öppet och det är möjligheter för alla att komma med synpunkter ... har man haft chansen att klaga tidigare innan, då kan man inte säga emot sen.

Detta uttalande visar prov på rationaliteten urban neoliberalism i och med motivet att genom medborgardialog ge ökad förståelse och legitimitet för ett projekt som ligger i kommunens intresse att genomföra. Utifrån denna rationalitet har medborgardialogen använts för att

legitimera ett projekt vars utformning bestämts av politiker och andra intressegrupper sedan lång tid tillbaka, innan medborgardialogen ägt rum. Genom att ändå genomföra en medborgardialog där alla har haft möjlighet att komma med synpunkter och invånare 'haft chansen att klaga tidigare' blir det ett sätt att maskera att invånarna egentligen inte haft speciellt stort maktinflytande över utgången av planförslaget.

5.1.4 Intervjupersonernas utvärdering av medborgardialogen

Intervjuperson A upplever att det "varit en väldigt bra process" men att den tagit för lång tid, och hänvisar till de ungefärliga 7 år som gått sedan den stora medborgardialogen hölls. Detta har berott på naturliga orsaker och hade varit svårt att förhindra, men hen menar att detta ändå gjort att folk tappat intresse. Personen hade gärna sett en större medborgardialog i den samrådsfas som pågår nu, och möjlighet att inkludera fler, men känner samtidigt en tidspress på att bli klar så snart som möjligt eftersom processen tagit så lång tid.

Intervjuperson B anser att "[d]en här medborgardialogen har varit en öppen diskussion, och det är ju så det ska vara". Personen tycker i efterhand att man inte borde haft så stort fokus på antal bostäder, och kritiserar media för detta. Hen menar att media kunde fokuserat mer på vad som ska bli för allmänheten, men menar samtidigt att kommunen kanske borde haft en medborgardialog specifikt för grönyterna, och menar att det inte är försent att fortsätta medborgardialogen.

Intervjuperson C upplever svårigheter i att engagera invånare i det moderna samhälle som människor lever i idag, samt hur kommunen kan arbeta för att fler samhällsgrupper ska komma till tals:

Hur, 2019, får man reda på vad folk tycker, så att det inte bara blir en sur insändare i tidningen där folk tycker att man gjort fel. Det är ju bättre att försöka få reda på det innan, vad folk tycker. Sen kan man inte alltid ta hänsyn till vad folk tycker men det är i alla fall bättre att få veta det. ... Och hur får man fler att komma till tals som är unga, gamla, inflyttade osv, så att det inte bara är samma personer som tycker någonting hela tiden. Det är ju liksom inga kvinnor ifrån Syrien som sitter på det här mötet, och det kan ju vara många anledningar till det, men de har ju lika mycket rösträtt eller rätt att komma till tals som någon som kanske är van eller vet hur man

gör och vad man ska säga. Vad tycker barn? Det är ju ändå barnen som ska bo här sen när vi inte är här längre.

Intervjuperson C anser också att planeringsprocessen varit alldeles för lång, och att det gått för lång tid från medborgardialog till planförslag. Denna uppfattning delas även av intervjuperson D som menar att detta skapade förväntningar tidigt och att folk hinner tappa hoppet på att det ska hända något överhuvudtaget. I övrigt tycker personen att medborgardialogen är lyckad: "[s]yftet har varit att få engagemang kring hamnområdet och det tycker jag att vi lyckats bra med" och menar att kommunen gett folk möjligheten att tänka kreativt, kunnat engagera barn och att processen genererat många förslag (ibid.).

Intervjupersonerna uttrycker vidare att de upplever svårigheter i processen att omvandla medborgarförslag till planförslag. Bland annat gäller detta att sålla ut de generella dragen bland det breda spektra av olika förslag, med mycket olika detaljer, som kom in, och omöjligheten i att gå alla till mötes. Intervjuperson A sade under intervjun att:

[d]et är en balansgång mellan vad man lovar, man måste vara precis i sin förmedling för att folk ska förstå att det är en möjlighet till att tycka, men det är inte alltid du får som du vill. Det är många som säger att det inte är någon vits att säga något, för det hjälper ändå inte, men jag anser att medborgardialog är bra på det sättet som vi använder det – att vi lyssnar till medborgardialogen.

Intervjuperson D är inne på samma spår och uttrycker följande:

Sedan så kan det vara så att medborgardialogen säger en sak, professionen i tjänstemannakåren säger en sak och politiken tycker en tredje sak, då måste man försöka få ihop de tre till någonting som det går att komma vidare med. Men just att få medborgarnas synpunkter är jätteviktigt, för vi politiker ska ju ändå vara medborgarnas företrädare, vi är ju ändå folkvalda, så vi ska ju ta tillvara på deras intressen.

Respondenterna uttrycker således nödvändigheten i att kompromissa och utmaningen i att hitta en röd tråd i mängden av åsikter och förslag.

5.2 Hur motiveras planförslaget i kommunens dokument och av kommunrepresentanter och politiker; vilka intressen är det som driver och dominerar och på vilka grunder och med vilka argument motiveras bostäder med tanke på medborgardialogens utfall?

5.2.1 Planförslaget

Förslaget till fördjupad översiktsplan (FÖP) för Arvika hamn utkom i november 2018 som underlag inför samrådet. I denna skriver man att hamnområdet ”föreslås bli ett område med flera olika användningssätt blandade inom området” men att boende och park kommer utgöra den främsta användningen (Arvika kommun, 2018, s. 27). Tanken är att hamnområdet ska bli ett komplement till Arvikas stadskärna, och utgöra en ny stadsdel som ska ta tillvara på det som har framkommit i medborgardialogen, och vara en plats för rekreationsytor, verksamheter och bostäder (Intervjuperson D). Totalt möjliggör planförslaget för omkring 450 bostäder vilket skulle motsvara en ökning på cirka 1000 nya invånare i tätorten (Arvika kommun, 2018). I bottenvåningen på husen är tanken att gemensamhetslokaler, butiker och caféer kan läggas. Enligt vad som står i förslaget och vad respondenter uppger är det de fyra temana som utkristalliserade sig i medborgardialogen som varit det grundande underlaget inför utformandet av förslaget. Även de strukturella och fysiska förutsättningar som finns i området, samt de behov som kommunen och politiken anser att staden har, har styrt planförslagets utformning (Intervjuperson D). Efter ändringar och ytterligare en vända för granskning och samråd förväntas planen bli antagen i slutet av 2019 (Intervjuperson A).

5.2.2 Motivering till bostäder

Med tanke på olikheterna i medborgardialogens utfall och planförslagets inriktning ställdes en fråga till respondenterna om hur de motiverar bostadsbyggande i hamnen. Svaren som gavs riktade sig delvis mot bostadsbristen. Intervjuperson D uttrycker sig såhär:

Vi behöver ha fler bostäder i Arvika, vi har haft bostadsbrist i Arvika under väldigt lång tid och att inte ta tillvara på ett sådant här läge där det skulle kunna byggas bostäder i ett så pass attraktivt område, för det måste vara attraktivt också för att folk ska vilja bo där, det är ju jätteviktigt. Som politiker vill vi att Arvika ska växa, vi vill ha tillväxt och vi vill att folk ska flytta hit. Och att inte ta tillvara på ett sådant här tillfälle där vi har det här fantastiska sjönära söderläget, det skulle ju vara ett tjänstefel av politikerna att inte göra det.

Just det 'attraktiva, sjönära söderläget' är något som framställs som viktigt, i och med att mycket av fokus i motiveringarna också riktas mot att locka privata investerare, exploatörer och bostadsbyggare:

Och vi har ju haft ett problem att privata bostadsbyggare inte har velat komma hit för man har avvaktat hamnprocessen, det har ju bara varit fastighetsbolaget som har fått bygga bostäder och det är ju inte heller bra om en aktör blir alldeles för dominerande på bostadsmarknaden. Det här är också en möjlighet för andra byggare att få komma hit och bygga i hamnen för det har det visats intresse för. (Intervjuperson B)

En tredje aspekt av motiveringen rör vikten av att locka människor, och skattebetalare, till Arvika.

För det är ju inte omöjligt med tanke på närheten till järnvägen att människor skulle kunna bosätta sig i Arvika, och betala sin kommunalskatt i Arvika men pendla och jobba i Karlstad, det är ju inte alls omöjligt att tänka så. Men då behöver man ju konkurrera mot Karlstad när det gäller attraktivitet på bostäder (Intervjuperson D)

I programmet för Arvika hamn (2015, s. 18) kopplar kommunen byggandet av bostäder till den "övergripande stadsomvandling" som pågår i "stad efter stad" och att mäklare efterfrågar centrala lägen. Man skriver att nyproduktionen i kommunen bör inriktas på "att möta behovet av hög standard och attraktiva lägen samt boenden för medelålders som flyttar från sin villa" (ibid.). Kommunen medger att "[d]et är kostbart att bygga nytt, men det finns en förhoppning om att ett större antal attraktiva centrala bostäder i sjönära läge med bra kommunikationer kan öka intresset för Arvika som bostadsort." (ibid.). I en artikel från lokaltidningen uttrycker sig en representant för projektet såhär: "Vattnet drar, många kan nästan betala hur mycket som helst för att bo vid vattnet" (Henriksson, 2018).

Motiveringarna berör alltså bostadsbrist och det attraktiva läget som kan locka investerare och skattebetalare till Arvika. Respondenterna verkar också drivas av att skapa tillväxt, kunna konkurrera mot andra städer såsom Karlstad, och sätta Arvika på kartan.

5.2.3 Kritik mot planförslaget

Planförslaget har som tidigare nämnts fått kritik från allmänheten, och främst har det gällt förslaget om bostäder samt det höga antalet. Många som uttrycker sig vill se andra användningssätt. En insändare till lokaltidningen menar att kommunen går emot folkviljan i och med bostadsbyggandet och riktar misstro mot att medborgarnas förslag verkligen tagits hänsyn till (Arvika nyheter, 2019a). Skribenten menar att det, baserat på flertaliga insändare och inlägg på Facebook, inte råder någon tvekan om att stadens invånare inte vill se några bostäder i hamnen. Personen ifrågasätter antalet bostäder och varför de måste byggas just i hamnen, och menar att det finns gott om andra platser att bygga på för att motverka bostadsbristen, om det nu är det som är problemet. Men skribenten tror inte att det handlar om det utan menar att svaret ligger i:

Investerare, byggföretagarna som redan för länge sedan har kontaktat kommunen och visat sitt intresse för exploatering av hamnen, är inte intresserade att i stället bygga i stan. Det handlar om så kallad vinstmaximering (inget emot det, men inte genom exploatering av allas vår strand och hamn. Att [intervjuperson D] har mage att argumentera med mångas önskan att bo nära vatten är ett arrogant nonchalerande av Arvikabornas tydligt visade önskan att bevara den fina stranden för allmänheten.

Vidare uttrycker personen en hopplöshet inför att kunna förhindra byggplanerna, och menar att det inte spelar någon roll vad hen eller andra invånare gör:

Vi har här att göra med starka krafter och måste nog använda alla medel som ryms i ett demokratiskt samhälle om vi ska lyckas - annars förblir önskan om ett fint fritidsområde i hamnen bara en önskedröm.

Denna uppgivenhet delas bland annat av en insändarskribent som skriver att hen lämnat in ett eget planförslag, men att det känns meningslöst i och med att ”Arvika blivit en nejsägarkommun, åtminstone mot all opinion” och att hänsynstagande till inlämnade förslag förmodligen är att glömma (Arvika nyheter, 2019b). Personen i denna insändare vill ha svar på vilka det är som vill ha bostäder i hamnen, men befarar att det är ”ett behov som fötts bland politiker och kommunala tjänstemän för att stilla driften att sätta en egen prägel på staden som inte går att undvika att se” (ibid.).

På ett översiktligt plan verkar invånarna urskilja tendenser hos de styrande i kommunen som kan kopplas till urban neoliberalism. Bostäderna kommer med högsta sannolikhet bli dyra (intervjuperson A, intervjuperson B, intervjuperson C) och det är således en viss typ av 'högre uppsatta' människor som kommer ha råd att bo där. Medborgare upplever att makten över vad som ska finnas i hamnen ligger hos byggföretag och investerare snarare än hos invånarna själva. Sett utifrån rätten till staden är det naturligtvis allvarligt att folket i kommunen erfar att de inte blir lyssnade på. Som nämnts i både bakgrund- och teoriavsnittet är det nödvändigt med opinion och diskussion, och att ta hänsyn till invånares åsikter för att bevara ett samhälle demokratiskt. Vad insändarskribenten ovan skriver stämmer, ett av intervjuperson D:s argument är att människor önskar att bo nära vatten. Användandet av ett sådant argument resulterar i ett slags undvikande i att bemöta kritiken – 'Okej, du vill inte ha bostäder, men andra vill ju det så då spelar det ingen roll att inte du vill det'. När det som i detta fall finns en uppenbar kritik hos majoriteten av kommunens befolkning leder liknande resonemang till att argumentation uppfattas som svag och väcker därav frustration.

5.2.4 Bemötande av kritik gällande dyra bostäder

Intervjupersonerna är medvetna om att invånare oroar sig för att bostäderna ska bli dyra och att kommunen således bara bygger för 'de rika', och inte för 'vanligt folk'. Detta är något de har fått höra många gånger (Intervjuperson A). Intervjuperson A bemöter inte denna kritik under intervjun. Intervjuperson B menar däremot att bostäderna är en möjlighet att locka höginkomsttagare till Arvika och således få in mer pengar genom kommunalskatten:

Sen har ju kritiken kommit att "det kommer bli så dyra bostäder - alla har inte råd att bo där". Nej så då ska vi inte bygga de alls? Eller? Vad är det för argument? Men jag har försökt att vända på det också. Om vi nu bygger bostäder här, då kanske vi slipper att ha chefer som bor i Karlstad och pendlar in till Arvika. Då kanske de ser möjligheterna, att wow, tänk att bo här nere i hamnområdet och ha gångavstånd ner till jobbet. Och så tjänar de ganska bra med pengar och då får vi in ganska bra med skatter. Så jag försöker vända på det åt det hållet, att "va himla bra att det finns någon som har råd att bo där", och det kommer det finnas, det finns alltid folk.

Intervjuperson C påtalar svårigheten i att inte bygga dyrt samtidigt som det är nödvändigt att projektet går med vinst. Hen uttrycker en medvetenhet om problematiken, men hänvisar

sedan till forskning om hur man kan blanda hyresrätter och bostadsrätter och hur denna sociala blandning skapar rörelser på olika tider av dygnet vilket skapar trygghet:

Det kommer ju in många medborgarsynpunkter som säger att ”bygg nu inte för dyrt, bygg nu för vanliga människor” och där är det jättesvårt, för det måste finnas ekonomi att bygga, det finns ingen som kan bygga ett förlustprojekt, och nyproduktion går inte att göra hur billigt som helst, särskilt inte om man ställer krav på gestaltning, utformning och sådär, för ju mer krav man ställer, desto dyrare blir det för exploatören att uppnå de kraven, så det blir en väldigt balansgång, för det klart att vi förstår att vi inte ska bygga bara för de rikaste människorna, och sen samla alla de på en plätt, det förstår man ju. Och det finns ju mycket forskning som visar att det är bättre att blanda hyresrätter och bostadsrätter, det är bättre att blanda upp olika sorters människor, för att man får andra rörelser, folk är där större del av dagen för att man är aktiva på olika sätt och det sociala samspelet gynnas av att man blandar åldrar. Så det är vi väldigt medvetna om och att det är en svårighet i att nybyggnation kan bli väldigt likriktat, och dyrt.

Vid intervjuerna framgår också att det upplevs vara en svårighet i att det är flera olika aspekter som måste tas hänsyn till, som kan vara svåra att kombinera:

Vi måste planera hållbart, vi måste planera säkert och vi måste planera för det gröna och så vidare men samtidigt har du det här med att om vi planerar så att ingen vill köpa, eller så att ingen vill investera, att ingen exploatör vill komma dit för att de tänker att ”nej, det här tjänar inte vi några pengar på” så är det ju på något sätt bortkastat. Så det är en balansgång mellan att ta hänsyn till de olika, som bitvis är svår men som vi måste ha med oss hela tiden. En sak är vad vi som planläggare tycker är viktigt men vi måste även ha med ”vad säger marknaden”. (Intervjuperson A)

Detta citat kan kopplas till de konkurrerande rationaliteter som hittats hos Soneryd och Lindh (2018). I citatet belyses rationaliteten urban neoliberalism tydligt. Kommunen upplever krav på att planera för attraktiva förutsättningar för bostadsbyggande för att locka externa exploatörer. På så vis är man beroende av att ta hänsyn till nödvändigheten i att projektet ’måste’ gå med vinst, till den grad att respondenten uttrycker att planarbetet känns ’bortkastat’ annars. I just detta citat är kopplingen till deliberativ demokrati inte

framträdande, utan respondenten uttrycker andra intressen, och tar hållbarhet och säkerhet som exempel. Det finns dock ett flertal andra citat som visar på just att ta hänsyn till invånarens intressen som en motstående rationalitet gentemot kapitalistiska intressen, som skapar en slags balansgång som ständigt är närvarande i respondentens arbete (intervjuperson A).

5.2.5 Tyngdpunkten i förslaget – medias roll

Kommunen har som tidigare nämnts själva uttryckt att tyngden i medborgardialogen låg på rekreations- och fritidsmöjligheter. Vid frågan om vad hen själv upplevde att tyngden låg på, svarade intervjuperson D såhär:

Jag minns inte att det var någon tyngd som utkristalliserade sig, det var väldigt spretigt vet jag, det var mycket olika åsikter. Det fanns nog förslag om precis allting. Det är det som har varit svårigheten nu när vi har gått ut med FÖP-förslaget för då har ju media valt att lagt väldigt mycket tyngd på att det bara ska vara bostäder, så man har kommit snett in i processen från början, och då blev det mycket åsikter om det. ... Så det har varit en spegling från media som har varit onyanserat stor på det negativa runt bostäder mot vad verkligheten har varit.

Intervjuperson D menar alltså att det inte var någon speciell tyngd åt något håll, trots vad som sagts från kommunens sida. Hen menar också att det är media som framställt planen på ett sätt så att det framstår som att ”det bara ska vara bostäder”, och menar att denna ’felvinkling’ är orsaken till de negativa åsikter som uppkommit, och att detta egentligen bara är ett missförstånd. Denna syn på invånarnas åsikter och orsaken till dem, kan ifrågasättas utifrån att det ändå står i planförslaget att boende och park är den främsta användningen, och att merparten av fokus i planförslaget ägnas åt just bostäder. Det finns en tendens till att inte ta dessa åsikter på allvar, och det verkar stundtals som om man tycker att det hela är ett missförstånd från invånarnas sida, att om de bara satte sig in i planen lite mer, och var lite mer klarsynta och resonliga, så skulle de ta sitt förnuft tillfång och förstå att planförslaget är vettigt och bra. Detta resonemang framkommer i citatet nedan:

... det är många som har svårt att fantisera. De har svårt att se en bild framför sig av hur det kan bli, och en del har jättelätt att se att det blir katastrof, och det är så brett om man säger så, och det är klurigt i och med att man ska lyssna in, samtidigt som

man har en egen agenda. För jag vet ju vad jag vill göra med hamnen. (Intervjuperson B)

Slutet av detta citat är en tydlig manifestation av att medborgardialogen lätt blir ett sätt att försöka omvända invånare till att tycka likadant som aktören för projektet. Intressant är dock att personen i det här fallet verkar vara medveten om att det finns en svårighet i att vara med som representant för medborgardialogen samtidigt som man har en egen agenda. Så som respondenterna i vissa fall beskriver att de bedriver medborgardialog, är det ett fokus på att argumentera gentemot invånarna och övertyga dem om att bostäder behövs. Det är en delvis offensiv argumentation som förs från kommunens sida, där argument om att bostäder blir för dyra bemöts med att det är oundvikligt och att bostäder behövs.

5.2.6 Kommunens hänsynstagande till invånares åsikter

Respondenterna framställer sig samtidigt vara måna om att ta hänsyn till inkomna åsikter, både vad gäller att minska arealen till bostäder och antalet lägenheter, samt att avsätta fler hektar åt grönytor. Kommunen arbetar för närvarande med en ny planversion:

I det första förslaget, det som var ute på samråd, reducerade vi Strandparken till en dagvattenpark, men nu är grönområdet lika stort som det är i dagsläget, så vi förminskar inte Strandparken. Genom de yttrande som kommit har det varit ganska mycket bekymmer gällande grönytor, att de har varit för små och att husen varit för många. Så nu har vi lagt ett förslag som heter 'komprimerat och förminskat' där vi har reducerat till 300 boendeenheter och mindre areal till bostäder men mer grönytor.
(Intervjuperson A)

I det nya förslag som man arbetar på är grönområdet alltså lika stort som det är i dagsläget. Frågan är om detta kan bedömas vara nog för att kommunen ska kunna säga att de tagit hänsyn till inkomna åsikter. Medborgardialogen visade att invånare vill ha fritids- och rekreationsmöjligheter, förväntningen ligger då rimligtvis på att ytor där sådana aktiviteter är möjliga, däribland grönytor, ökar i antal areal jämfört med nuläget. Utifrån governmentality kan detta ses som ett sätt att medvetet styra medborgare och planen dit man vill. Genom att först lägga ett förslag med mindre grönytor än vad som är nu, och med många bostäder, skapar man ett utrymme för att sedan gradvis kunna öka respektive minska antalet tills de är på en 'rimlig' nivå, med andra ord den nivå som man ville ha från början. Genom att göra

detta låter man folk klaga på ett förslag som är överdrivet, och kan sedan justera förslaget, och ge intryck av att man lyssnat till medborgarnas åsikter, medan aktören med makt kunnat genomföra sin plan så som den var tänkt från början.

En annan reflektion gäller att det nya förslag som man jobbar med döpts till komprimerat och förminskat, vilket syftar till bostädernas areal som blivit mindre. Som nämnts tidigare har planförslaget ett tydligt fokus på bostäder. Detta har flera av respondenterna försökt förneka och har istället velat skylla på att det är media som har gett en snedvriden bild. Detta spontana namnsättande på ett arbetsdokument visar ändå på vad man spontant tänker är det viktigaste i hamnprojektet.

Ett annat sätt som kommunen menar att de beaktat medborgares åsikter på är att inga exploateringar får blockera allmänhetens tillgång till vattenlinjen:

Det har varit viktigt för folk att det ska vara öppet för alla, att hamnen ska vara tillgänglig för alla, att det ska finnas möjlighet för vanligt folk att få tillgång till vattenlinjen, det har varit jätteviktigt. Det är någonting vi måste ta hänsyn till hela tiden, att vattenlinjen alltid måste vara fredad. Det får inte vara exploateringar ända ner till vattenlinjen. Flera av de förslag som har kommit in, de har väl inte varit emot bostäder men de har tyckt att det går lite för nära vattnet. (Intervjuperson D)

Huruvida de synpunkter (runt 45 stycken) som kommit in i samrådsfasen varit emot bostäder i sig eller hur de placeras gentemot vattenlinjen, är inget som uppsatsen kan uttala sig om då den dokumentationen inte varit tillgänglig. Vad som däremot kan sägas är att de åsikter som uttalats i medborgardialogen, lokaltidning och sociala medier, är att bostäder inte önskas. När människor säger att de vill att området ska vara öppet och tillgängligt för alla syftar de inte främst på tillgång till vattenlinjen, utan snarare till själva området som en plats för rekreation. På det inlägg på Facebook där lokaltidningen frågade invånare vad de tyckte om hamnen var 10 stycken av 135 kommentarer positiva, resten var negativa (Arvika nyheter, 2018). Dessa negativa åsikter rörde generellt inte närheten till vattenlinjen, utan var snarare fokuserade på uppfattningar om att kommunen bara bygger för höginkomsttagare och inte tar hänsyn till invånarnas åsikter. Några exempel följer nedan:

- *Det var ingen som ville ha en massa bostäder i hamnen enl. Medborgarförslagen för några år sedan.*
- *Nej, inga bostäder!!! Gör hamnen till ett vackert och trivsamt område för ALLA, inte bara de rika.*
- *Ny "gräddhylla" för höginkomsttagare... Kan väl aldrig tro att det blir hyresrätter. Med humana hyror. Nej snarare bostadsrätter för folk med feta plånböcker... Segregationsvarning!!! Hamnen ska vara till för alla.. Strandskyddet ska väl även gälla för täta "stadsbor"...*
- *En kommunal folkomröstning kanske vore på sin plats?! Lägg fram tre genomförbara och rimliga förslag och låt kommuninvånarna vara med och rösta. Tack!*

Vad gäller folkomröstning är detta något som spontant nämns utav intervjuperson A:

{...} en del säger att vi borde ha folkomröstning till stora projekt som hamnen. Men då tänker jag att en folkomröstning om hamnen där folk får säga ja eller nej, då tänker jag att folk vet inte riktigt, de fördjupar sig ju inte, de säger bara ja eller nej utifrån en känsla. Jag tänker att politikerna ju är valda för att representera folket, och då måste politikerna ta det ansvaret, och så måste medborgarna ta det ansvaret att sätta sig in i planerna och tycka till och säga något när de har möjlighet, och så är det vårt ansvar som kommun att ta in det och behandla det på ett bra sätt.

Ett antal invånare har uttryckt en önskan om folkomröstning då de upplever att de inte blir lyssnade på och har det inflytande som de skulle önska. Kommunrepresentanter menar å andra sidan att folkomröstning skulle vara olämpligt och att det är och bör vara politikernas roll som är mer pålästa. Här uppstår en slags diskrepans där delade uppfattningar står emot varandra. Det här kan ses som problematiskt ur ett rätten till staden-perspektiv då medborgare upplever orättvisa och ignorans från politiker, medan politikerna negligerar önskan om folkomröstning som uppstått till följd av att man inte blir lyssnad på. Detta resulterar i ett förminsande av medborgarna och blir ett typ av maktuttryck. Invånarna framställs istället som känslöstyrda och okunniga, och inte värda att lyssna på då deras motstående åsikter framställs bero på att de inte är tillräckligt insatta i planen.

5.3 Sammanfattande analys

5.3.1 För vem upplevs projektet vara (av medborgarna)? För vem framställs det vara (av kommunen)?

Det är tydligt att ett flertal invånare upplever att hamnprojektet inte är för vanligt folk, utan för 'de rika'. Detta påvisas bland de hundratals kommentarer som skrivits på lokaltidningens Facebook-inlägg, men också i insändare till tidningen. Kommunen själv ger en tvetydig bild, då man å ena sidan friskt använder sig av frasen 'för alla', samtidigt som man planerar för dyra bostäder. Kommunen hänvisar till att efterfrågan på attraktiva bostäder är hög bland chefer och medelålders som vill flytta från sin villa, och det är således uppenbart att man är medveten om att bostäderna endast kommer kunna bebos av folk med höga inkomster. Detta är generellt inget som intervjupersonerna ger intryck av att se som ett problem, snarare framhävs alla fördelar med detta i form av externa exploatörer och inflyttning av skattebetalare. Intervjuperson C uttrycker att hen är medveten om problemet men att detta löses genom blandade upplåtelseformer. Att kommunen bygger för de rika, har än så länge inte motbevisats.

5.3.2 Vad har medborgardialogen för Arvika hamn varit ett verktyg för; *decentralised deliberative democracy* eller *urban neo-liberalism*?

Studien har visat att den aktuella medborgardialogen har tendenser till både decentraliserad deliberativ demokrati och urban neoliberalism. Den förstnämnda rationaliteten uttrycks dock mer i en önskan och vilja att stötta demokratin och låta kommunens invånare ha inflytande över processen, snarare än att så också är fallet. Åtminstone inte i den grad som invånarna önskar, eller som är identifierbart med de mål som kommunen har för sin medborgardialog. Urban neoliberalism verkar vara den rationalitet som dominerar processen, i och med strävandet efter att locka externa exploatörer och investerare, öka tillväxten både ekonomiskt och populationsmässigt och utveckla Arvikas 'attraktiva pärla'. Samtliga respondenter ger en bild av bostadsbyggandet som en självklarhet som inte är förhandlingsbar. En av respondenterna uttrycker det till och med som ett tjänstefel att inte bygga (Intervjuperson D), och en annan menar att alternativet skulle vara att låta Arvika långsamt dö ut (Intervjuperson C).

5.3.3 Enligt vad som framkommit ur textanalyser och intervjuer; vilka orsaker kan finnas till att medborgardialog fungerar/inte fungerar i praktiken?

En faktor som gör att medborgardialogen i det aktuella fallet inte fungerat är att idén om bostäder föddes innan medborgardialogen ägt rum. Medborgardialogen hölls efter att kommunen redan bestämt vad man önskade skulle finnas i hamnen och en vinnande arkitektskiss valts ut. Detta går emot kriterierna för en bra medborgardialog enligt Sveriges kommuner och landsting (2019), som menar att det inte är en medborgardialog om beslutet fattats i förväg eller om kommunen inte är öppen för att tänka om. Att på förhand ha en bestämd inriktning och agenda är således en orsak till att medborgardialog inte fungerar i praktiken.

En annan faktor är att medborgare behöver informeras från början om tidsplanen för planeringsprocessen, samt i vilken utsträckning deras synpunkter har möjlighet att påverka den slutliga beslutsprocessen. I det aktuella fallet har det gått 7 år sedan medborgardialogen hölls, och planförslaget är ännu inte antaget. Detta har gjort att antalet synpunkter i medborgardialogen jämfört med samrådet minskat avsevärt, från cirka 700 förslag till runt 40 stycken. Detta har givetvis inte bara med tidsaspekten att göra, den frihet som gavs gällande medborgarförslagen 2012 är också en aspekt som spelar in, men möjligheten finns att engagemanget hade varit större även i samrådsfasen om planeringsprocessen varit kortare tidsmässigt. Vissa medborgare uttrycker en önskan om en folkomröstning, och flera är besvikna och menar att kommunen inte lyssnat till medborgarnas önskemål. Genom att sätta upp tydliga riktlinjer från början har man en möjlighet att skapa rimliga förväntningar och undvika missförstånd i hur mycket inflytande invånarna tillåts ha.

Även om förslagen i samrådsfasen minskat i antal jämfört med medborgardialog är inte den långa tid som processen pågått hela förklaringen. Samtidigt finns ett stort engagemang i tidningen vad gäller insändare och på sociala medier. Detta leder in på en annan faktor som är viktig för en fungerande medborgardialog, nämligen att göra det enkelt och tillgängligt för alla samhällsgrupper att vara en del i dialogen. Digitalisering utpekas som en viktig faktor i att göra det enklare för invånare att delta, samtidigt som det är viktigt att få medborgarna att känna att deras synpunkter faktiskt gör skillnad och tas hänsyn till. I och med den misstro som en del invånare riktar mot att deras förslag verkligen kan göra skillnad, är en rimlig

förklaring också att medborgare väljer att inte engagera sig i dialogen, eftersom de inte upplever att de ges något inflytande.

5.3.4 Hur kan medborgardialogen för Arvika hamn ses utifrån rätten till staden?

Den slutliga frågan som är av väsentlig betydelse för rätten till staden är: har kommunen lyssnat till invånarnas åsikter? Svaret är inte okomplicerat, då de budskap som signaleras från kommunen är motstridiga och argumentationen som förs är inkonsekvent. Vad som ändå kan sägas utifrån denna undersökning är att inflytandet inte varit stort i processen mellan medborgardialogen fram till planförslaget, men att man till viss del tagit in medborgares åsikter och kritik som inkommit efter att planförslaget publicerats då man har minskat på antalet bostäder, och förstått att mer fokus måste läggas på grönområden och att möjliggöra för aktiviteter i planen. Samtidigt går det att ifrågasätta hur mycket inflytande invånarna egentligen haft. Bostäder kommer fortfarande byggas, om än färre. Medborgarnas farhågor om dyra bostäder har inte på något sätt bemötts från varken kommunen eller politikens sida, förutom med att dyra bostäder inte är något argument för att inte bygga, och att det är bra för att man får in skatter, och att det är bostadsbrist. Vad gäller bostadsbristen är det ett svagt argument för att motivera varför man ska bygga bostäder i hamnen. Majoriteten av de personer som står i bostadskö till lägenheter är inte de som kommer att ha råd att bo i hamnen. Som kommunen själv uttrycker sig, är efterfrågan på attraktiva bostäder hög bland chefer och medelålders som vill flytta från sin villa. Dessa är grupper av människor som inte drabbas av bostadsbrist, då de ofta har råd att köpa en lägenhet, eller hus. På så vis går det inte att komma runt att det som invånarna argt påpekar, att kommunen bygger för de rika, än så länge inte har motbevisats. Att styra mot en sådan neoliberalistisk rationalitet är att gå tvärtemot den nya urbana allmänning, som syftar till omfördelning och omstrukturering, som behövs för att förbättra den sociala hållbarheten, främja inkludering och ge alla invånare rätt till staden.

6. Diskussion och slutsatser

6.1 Sammanfattande diskussion och slutsatser

Målet för Arvika kommuns medborgardialog var att ge invånarna insyn och inflytande, samt att genom skapandet av en diskussion kring hamnområdet generera förståelse och legitimitet för projektet. Vad som tydligt har åstadkommit är att skapa diskussion. Denna är dock inte främst en produkt av medborgardialogen i sig, utan snarare ett resultat av ett bristfälligt beaktande av dialogens resultat i samband med planprocessen, vilket har lett till en debatt. Av det material som analyserats som rör invånarens upplevelser av processen går det inte att säga att medborgardialogen har uppnått kommunens uppsatta mål. Planförslaget har utformats med utgångspunkt i att locka externa exploatörer, nya välbärgade invånare och stärka Arvikas varumärke som en attraktiv småstad. Det är dessa faktorer, tillsammans med bostadsbrist, som utgör de huvudsakliga argumenten för förslagens bostäder, snarare än utfallet av medborgardialogen.

Utifrån vad som framgår i denna studie tycks medborgardialogen ändå ha en viktig roll och funktion inom stadsplanering. Den centralitet som kommunen framhåller att dialogen har är dock främst inte som beslutsunderlag, och därav som medel för demokrati, utan dess oumbärlighet ligger i att legitimera beslut, som i det här fallet inofficiellt tagits redan innan medborgardialogen. Därav är den viktigaste slutsatsen utifrån denna studie att medborgardialogen i Arvikas fall snarare varit ett verktyg för neoliberalism. Detta påstående grundas i de argument som framförs till bostadsbyggandet. Inget av dessa argument handlar om att medborgardialogen visade att invånarna ville ha bostäder i hamnen. Istället baseras argumenten på faktorer som bostadsbrist och det ypperliga läget. Det attraktiva läget vid sjön i söderläge ger möjlighet för kommunen att dels locka externa exploatörer till att bygga, vilket gör det billigare för kommunen, samtidigt som man har möjlighet att locka nya invånare vilket ger möjlighet till ökade skatteinkomster. Det är tydligt att man vill bygga ett attraktivt område som kan vara en del i Arvikas marknadsföring utåt, som lockar turister, verksamheter och nya invånare. Den som drar fördel av detta är i första hand kommunen och dess ekonomi, inte stadens nuvarande invånare. Urskiljandet av urban neoliberalism som den dominerande rationaliteten utgör en förklaring till diskrepansen mellan utfallet av medborgardialogen (rekreations- och fritidsmöjligheter) och planförslagets utformning (fokus på bostäder). Neoliberalism präglar kommunens vision för hamnområdet, genomsyrar planeringsprocessen och påverkar den i högre utsträckning än vad invånare själva har makt och möjlighet att göra.

Urban neoliberalism som rationalitet kan kopplas till det kritiska forskningsspåret, där styrning och användningen av medborgardialog utifrån en sådan rationalitet endast bidrar till att maskera ojämlikheter och invånares icke-befintliga inflytande. Detta behöver dock inte betyda att medborgardialogen i alla kontexter fungerar på ett liknande sätt. Precis som det normativa forskningsperspektivet pekar på så spelar det stor roll vilka omständigheter som omger medborgardialogen och att de som arbetar med den innehar god kunskap om fallgorpar och maktstrukturer som kan inverka på processen. Ur ett normativt perspektiv skulle en slutledning kunna vara att dessa kriterier i Arvikas fall inte var uppfyllda, men att det inte innebär att medborgardialogen i sig inte är ett passande verktyg för att inkludera invånare, utan att dess genomförande måste justeras. Det kritiska perspektivet menar tvärtom att medborgardialogen i sin utformning är dömd till att misslyckas utifrån det sätt som världens samhällen idag är uppbyggda, där statens makt minskar och neoliberalismen breder ut sig. Eftersom de olika forskningsspåren är en fråga om perspektiv är det svårt att säga vilket som representeras i Arvikas fall. Vad som däremot kan sägas är att om den framtida forskningen fortsätter visa på fall som fungerat likadant som i Arvika, så är det ett varningstecken på att något antingen måste göras för att få medborgardialogen att fungera som tänkt, eller att en annan typ av verktyg behövs för att uppnå delaktighet och inkludering inom stadsutveckling.

Uppsatsen ämnar med detta inte att döma ut Arvika kommun. Det som sker här och de drivkrafter som styr är i sig inget unikt, utan kan ses som yttringar av den avpolitiseringsprocess som sker världen över, i kombination med en ökad utbredning av neoliberalism. Ekonomisk tillväxt som ett mål driver på många handlingar i byggbranschen och inom planeringen. Ett konkret sådant mål är delmål 11.1 under Agenda 2030:s mål 11 om hållbara städer och samhällen. Detta delmål har en målsättning om tillgång till bostäder för alla som kan spela in i att städer känner en press på att bygga bostäder och som bidrar till att utforma den övergripande kontext som till viss grad kan förklara de drivkrafter som kan ligga bakom ett visst agerande från kommuner. Mål om bostäder till alla samtidigt med delmål 11.3 som nämndes i inledningen, om att förbättra delaktighet i planering, verkar i det aktuella fallet vara svåra att kombinera. Visserligen kan bostadsprojektet i det här fallet inte sägas motiveras av att ge alla stadens invånare tillgång till bostäder, och inte heller till ett överkomligt pris som är ett av delmålets villkor. Det är ändå relevant att påpeka att dessa globala målsättningar skapar vissa normer och inverkar på hur planeringen styrs på lokal nivå.

Genom undersökningen har ett antal premisser urskilts som behövs för att en medborgardialog ska fungera. En viktig lärdom från undersökningen är att nya sätt att bedriva medborgardialog behövs. För att kunna bygga en hållbar stadsdel och en hållbar stad krävs att kommuner blir bättre på att inkludera alla grupper av invånare i medborgardialogen, och hitta olika former att bedriva den på som passar olika människor. Det är också av största vikt att beslutfattare är öppna och villiga att anpassa beslutet efter medborgardialogens resultat. Om denna förutsättning inte finns, kan medborgardialogen inte vara ett verktyg för inflytande och rätten till staden. Dialogen kan heller inte vara ett verktyg för rätten till staden så länge den drivs av en neoliberalistisk rationalitet, då kapitalistiska intressen bygger på ojämlikhet och att aktörer med pengar är de som styr och har makten över stadens utformning, snarare än medborgarna själva. Som tidigare nämnts har värden som inflytande, inkludering och delaktighet utöver rätten till staden även kopplingar till social hållbarhet. I ett större sammanhang kan därför inkompabiliteten mellan rätten till staden och rationaliteten urban neoliberalism kopplas till en oenighet mellan social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

Studien syftar inte till att döma ut den aktuella medborgardialogen, eller medborgardialoger generellt, som bra eller dåliga. För att kunna svara på detta skulle än mer omfattande forskning vara nödvändig, med en större mängd analysmaterial, samt fler och mer ingående intervjuer. Vad som däremot kan sägas om medborgardialogen i det aktuella fallet är att den bekräftar det som tidigare forskning kommit fram till. Detta gäller dels den identifiering av brister i involverandet av invånare i planerings- och beslutsprocesser, dels att ansträngningar till att göra invånare mer delaktiga i vissa fall grundas i ett behov av att legitimera ett projekt som gynnar en elitistisk minoritet snarare än att främja demokratin.

Vad som står klart utifrån denna undersökning är att medborgardialogen inte fungerat som ett verktyg för inflytande och rätten till staden. Denna slutsats grundas främst i att planförslagets fokus på attraktiva bostäder inte överensstämmer med det som invånare lyfte i medborgardialogen, där fokus låg på rekreations- och fritidsmöjligheter. Således har medborgares rätt att påverka politiska beslut och policys i det här fallet inte funnits, och rätten till att påverka stadens utveckling uteblivit. Istället för att utgöra en motpol till 'de mäktiga och rikas anspråk' tjänar medborgardialogen dessa intressen då den i Arvikas fall är ett verktyg för urban neoliberalism. Kommunen behöver därför förändra hur man arbetar med

att inkludera invånare, oavsett om lösningen ligger i att förändra hur medborgardialogen genomförs, eller om det behövs en annan typ av delaktighetsverktyg.

6.2 Återstående problem

Mycket av forskningen på medborgardialog lägger fokus på stora städer, även i Sverige, och då gärna på Malmö och Göteborg. Det är likväl lika viktigt att den fungerar i mindre städer, och det är något som måste tas hänsyn till i forskningen för att kunna ge även dessa kommuner verktyg för att kunna utvecklas och förbättras. Vidare är det viktigt att forskning på medborgardialog inte endast utgår från den styrande aktören för dialogen, utan även inkluderar medborgarnas egna perspektiv på problematiken.

Referenslista

Abrahamsson, H., (2016). Vår tids stora samhällsomdaning: En forskningsessä om politiskt ledarskap, social hållbarhet och medborgardialog. Utgivet i samarbete med Sveriges kommuner och landsting. Stockholm: Advant. ISBN: 978-91-7585-382-6

Arvika kommun, (2018). Förslag fördjupad översiktsplan.

Arvika kommun, (2007). Översiktsplan 2007 Utvecklingsplan för Arvika stad och Jössefors. Hämtad 2019-04-05 från Arvika kommuns hemsida, <https://www.arvika.se/download/18.12896fa71222fa474f180005607/1339234881850/3.%20Översiktsplan%202007%20Utvecklingsplan%20för%20Arvika%20stad%20och%20Jössefors.pdf>.

Arvika kommun, (2015). Välkommen till Arvika! Program för utveckling av Arvika hamn. Hämtad 2019-03-26 från Arvika kommuns hemsida, <https://www.arvika.se/download/18.510c5fa714cf4da43f718452/1431419792460/Program%20hamnen.pdf>.

Arvika Nyheter, (2018, 1 november). Vad tycker ni om planerna för hamnen? [Facebook statusuppdatering]. Hämtad 2019-03-26 från Facebook, <https://www.facebook.com/arvikanyheter.se/posts/2020725484686485>.

Arvika nyheter, (2019a, 6 mars). Kommunen går emot folkviljan. Insändare till *Arvika nyheter* [AN], s. 2.

Arvika nyheter, (2019b, 25 januari). Vilka vill ha bostäder i hamnen? Insändare till *Arvika nyheter* [AN], s. 2.

Axelsson, T. och Qvarsebo, J., (2017). Maktens skepnader och effekter: Maktanalys i Foucaults anda. Lund: Studentlitteratur.

Cohen, B., (2006). Urbanization in developing countries: current trends, future projections, and key challenges for sustainability. *Technology and Society* 28, s. 63-80.

Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. och Brown, C., (2011). The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Social Sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), s. 289-300.

Doyle, T., McEachern, D. och MacGregor, S., (2015). Environment and politics (Fourth Edition). Routledge, ISBN 9780415825535.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., och Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige.

Fung, A., och E. O. Wright. 2003. *Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance, the Real Utopias Project*. London: Verso.

Hallin, A., & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Harvey, D., (2003). The right to the city. *International Journal of Urban and Regional Research*. Volym 27.4, s. 939-41.

Healey, P., (1993), 'Planning through debate: the communicative turn in planning theory', i F. Fischer and J. Forester (eds), *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. London: UCL Press, s. 233-53.

Henriksson, H-Å. (2018, 31 oktober). Målet: 450 nya bostäder i hamnen. Nya Wermlands-tidningen [NWT]. Hämtad från <https://www.nwt.se/2018/10/31/malet-450-nya-bostader-i-hamnen/>.

Holgersson, H. och Thörn, C. (2014). *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur.

Hopkins, D., (2010). The Emancipatory Limits of Participation in Planning: Equity and Power in Deliberative Plan-Making in Perth, Western Australia. *The Town Planning Review* 81(1), s. 55-81. doi:10.3828/tpr.2009.24.

Irvin, R. A., och Stansbury, J. (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review* 64(1), s. 55–65. doi:10.1111/puar.2004.64.issue-1.

Intervjuperson A, planarkitekt Arvika kommun, personlig kommunikation, 3 maj 2019.

Intervjuperson B, oppositionsråd Arvika kommun, personlig kommunikation, 7 maj 2019.

Intervjuperson C, samhällsbyggnadschef Arvika kommun, personlig kommunikation, 7 maj 2019.

Intervjuperson D, kommunalråd Arvika kommun, personlig kommunikation, 8 maj 2019.

Lidén, G., och Giritli Nygren, K., (2013). Analysing the Intersections between Technology, Performativity, and Politics: the Case of Local Citizen Dialogue. *TRANSFORMATIONS Journal of Media & Culture*, 2013(23).

Lowndes, V., L. Pratchett, och G. Stoker. (2006). Local Political Participation: The Impact of Rules-in-use.” *Public Administration* 84 (3): 539–561. 10.1111/padm.2006.84.issue-3

Marcuse, P., (2009). From critical urban theory to the right to the city. *City*, 13:2-3, s. 185-197. doi: 10.1080/13604810902982177.

Marten, G. (2001). *Human Ecology. Basic concepts of sustainable development*. Earthscan Publications.

Martin, J. (2013). *Chantal Mouffe: Hegemony, radical democracy, and the political*. Abingdon: Routledge.

Metzger, J., Soneryd L., och Linke, S., (2017). The legitimization of concern: A flexible framework for investigating the enactment of stakeholders in environmental planning and governance processes. *Environment and Planning A*, vol. 49(11), s. 2517–2535.

Metzger, J., (2013). Placing the stakes: the enactment of territorial stakeholders in planning processes. *Environment and Planning A* vol. 45, s. 781-796. doi:10.1068/a45116.

Michels, A. 2011. "Innovations in Democratic Governance: How Does Citizen Participation Contribute to a Better Democracy?" *International Review of Administrative Sciences* 77 (2), s. 275–293. doi:10.1177/0020852311399851.

Michels, A., (2012). Citizen Participation in Local Policy Making: Design and Democracy. *International Journal of Public Administration*, 35:4, 285-292, doi: 10.1080/01900692.2012.661301.

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900). Hämtad från regeringens hemsida 2019-05-29, <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2010:900>.

Rose, N., och Miller, P., (1992) Political Power beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, Vol. 43, No. 2 (Jun., 1992), pp. 173-205.

Royo, S., A. Yetano, och B. Acerete. 2011. "Citizen Participation in German and Spanish Local Governments: A Comparative Study." *International Journal of Public Administration* 34 (3), s. 139–150. Doi: 10.1080/01900692.2010.533070.

Sintomer, Y., C. Herzberg, och R. Anja 2008. "Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges." *International Journal of Urban and Regional Research* 32 (1), s. 164–178. Doi: 10.1111/j.1468-2427.2008.00777.x.

Soneryd, L och Lindh, E (2018): Citizen dialogue for whom? Competing rationalities in urban planning, the case of Gothenburg, Sweden, *Urban Research & Practice*, doi: 10.1080/17535069.2018.1436721.

Stepanova, Polk och Saldert, (2019), Understanding mechanisms of conflict resolution beyond collaboration: an interdisciplinary typology of knowledge types and their integration in practice. *Sustainability science*, s. 1-17.

Sveriges kommuner och landsting, (2019). *Medborgardialog i styrning. För ett stärkt demokratiskt samhälle*. Stockholm: Advant. ISBN 978-91-7585-780-0.

Swyngedouw, E., (2009). The Antinomies of the Postpolitical City: In Search of a Democratic Politics of Environmental Production. *International Journal of Urban and Regional Research*, 33.3, 601-20. Doi: 10.1111/j.1468-2427.2009.00859.x

Nazem Tahvilzadeh (2015) Understanding participatory governance arrangements in urban politics: idealist and cynical perspectives on the politics of citizen dialogues in Gothenburg, Sweden, *Urban Research & Practice*, 8:2, 238-254, doi: 10.1080/17535069.2015.1050210.

UNDP, u.å. a. *Mål 11 Hållbara städer och samhällen*. Hämtad 2019-03-26 från UNDP, <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/>.

UNDP, u.å. b. *Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen*. Hämtad 2019-05-28 från UNDP, <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fredliga-och-inkluderande-samhallen/>.

Vallance, S., (2011). "What is social sustainability? A clarification of concepts". *Geoforum* 42, 342-348.

Wang, X. 2001. "Assessing Public Participation in U.S. Cities." *Public Performance & Management Review* 24 (4): 322–336.

Bilaga 1

Intervjuguide

Tack för att du tog dig tid, det uppskattas verkligen. Jag tänker att jag börjar med att berätta lite om mig själv och vad jag gör. Jag har pluggat miljövetenskap och humanekologi på Göteborgs universitet. Jag är nu inne på mitt tredje år och håller på att skriva min kandidatuppsats. Jag är intresserad av att undersöka medborgardialogens roll, funktion och utformning i samband med stadsutveckling och hur den använts i Arvikas fall, och specifikt i hamnprojektet. Jag har tänkt att spela in intervjuerna och föra anteckningar under tiden, känns det okej att jag spelar in? Jag kommer börja att ställa några enkla frågor om dig och ditt yrke, för att sedan gå över i din syn på medborgardialogen och vilken roll den spelat i fallet med hamnen.

1. Vill du börja med att berätta lite om dig själv – din post och hur länge du haft den?
2. Vilken har varit din roll i projektet med utvecklingen av hamnen?
3. Kan du berätta lite om hamnprojektet och det planförslag som lagts fram?
4. Vilka faktorer har legat till grund som beslutsunderlag för planförslaget?
5. Kan du berätta lite om medborgardialogen som föregick planen?
  - a. Vilken roll och funktion har den haft för hamnprojektet?
  - b. Vad har varit syftet med medborgardialogen i det här fallet?
6. Hur har ni tagit hänsyn till medborgardialogen i utformandet av förslaget?
7. Vad har varit viktigt i utformandet av planförslaget? Vad har prioriterats?
Om de t.ex. nämner närheten till järnvägen, eller andra saker som jag inte är ute efter, testa att fråga; vilka värden har varit viktiga att prioritera och ta hänsyn till?
8. Om man ser till insändare i Arvika Nyheter och bland annat i Arvika Nyheter kommentarsfält på Facebook är det många som verkar motsätta sig bostäderna i förslaget. Resultatet av medborgardialogen var att majoriteten av förslagen berörde rekreations- och fritidsmöjligheter; hur motiveras bostäder?
9. Ni har uttalat er, bland annat i Arvika Nyheter i en insändare, att hänsyn kommer tas till inkomna åsikter innan förslaget åter ska ut på granskning, hur stora förändringar handlar det om? På vilket sätt kommer detta göras?

10. Hur kommer den slutliga fördjupade översiktsplanen för hamnen skilja sig från förslaget?
11. Hur ser du på processen för medborgardialogen så här lite i efterhand?
  - a. Är du nöjd med hur den genomförts? Uppfyllde den det tänka syftet?
  - b. Finns det någonting du skulle vilja att ni gjort annorlunda?
12. Vad tycker du om medborgardialog som verktyg i stadsplaneringsprocesser?

Avslut:

Detta var mina frågor. Är det något Du har tänkt på eller vill tillägga?

Bilaga 2

Se ordmoln nedan.

Bild 1: Det blå och det gröna.

Bild 2: Arbete, boende och rekreation.

Bild 3: Rörelser och kopplingar.

Bild 4: Aktiviteter och mötsplatser.

